

**איך לנצח במלחמת
ההסברה?
תומר אילן**

תקציר

מאמר זה מנתח את מאמצי ההסברה הממשלתית והלא-ממשלתית של ישראל במבחן התוצאה ומציע מספר דרכים לשפר אותה, תוך התמקדות בזירה הקריטית של מדינות המערב. סקרי דעת קהל שנערכו במדינות אלה הראו מגמה הולכת וגוברת של איבה לישראל במערב-אירופה ושל תמיכה בפלסטינים בקרב הדמוקרטים בארה"ב.

המאמר מזהה את התקשורת הממסדית כזירת מפתח שבה ההסברה הישראלית נכשלת כישלון חרוץ וממליץ על מספר דרכים חדשניות להשיג שינוי בזירה זו, כמו גם בזירות נוספות. המאמר רואה את תחום ההסברה כזירת לוחמה המחייבת מהלכים התקפיים והגנתיים גם יחד, ומציע ניתוח של הסיכונים וההזדמנויות בתחום.

ניתוח הסיבות לאיבה כלפי ישראל מראה שפחות משניתן לתלות אותה באי-ידיעת העובדות או באנטישמיות טהורה, כפי שטוענים לעיתים, יש לייחס אותה לחשיפה מתמשכת לתעמולה אנטי-ישראלית יעילה ולמחסור במענה הולם מצד ההסברה הישראלית.

המאמר מוכיח שההידרדרות בדעת הקהל במדינות המערב הדמוקרטיות מתחילה להוות בעיה אסטרטגית קריטית, ושעצירתה דורשת שיפור יכולות משמעותי.

חשוב להדגיש שישראל תטעה אם תגביל את פעולותיה ותתכנן אותם בהתאם לשיקולי דעת הקהל העולמית. אין טעם לפנות למהלכים מזיקים בתקווה לזכות באהדה. ישראל צריכה לפעול רק לפי האינטרסים שלה, אבל במקביל עליה לנקוט מגוון אמצעים לשכנוע דעת הקהל שפעולותיה נכונות וצודקות. נכון להיום, ההסברה רחוקה מלהשיג את ההשפעה הנדרשת על דעת הקהל, וזאת ממגוון סיבות.

ראשית, חלק גדול ממאמצי ההסברה נכלא בתוך "תיבת תהודה" של תומכי ישראל ואינו מגיע אל קהל היעד הרצוי – הקהל הרחב במדינות המערב, ובעיקר אלה שאינם תומכי ישראל מובהקים או שונאי ישראל מובהקים. אותה קבוצה שלישית, הנתונה בתווך, צריכה להיות קהל היעד העיקרי של ההסברה, מתוך מתן דגש עיקרי, בשלב זה, על עצירת הזליגה מתוכה אל מחנה השונאים.

שנית, במידה רבה ניתן לומר שגופי ההסברה "התמכרו" לרשתות החברתיות והזניחו את ההשפעה על התקשורת הממסדית, למרות שהשפעתה של האחרונה גדולה לאין שיעור. שלישית, במישור התוכן, ההסברה ממוקדת יתר על המידה בהיבט הטקטי, בניסיון להגיב היטב על האירוע האחרון,

ונכשלת בהעברת מסרים רחבים יותר לגבי הקו הכללי של פעולות ישראל, קרי: לשכנע שישראל היא "האיש הטוב" בסיפור הגדול.

ההסברה לא מצליחה לתת מענה הולם לנרטיב ה"נכבה" הפלסטיני, הפועל לקעקע את ההצדקה לקיומה של מדינת ישראל על ידי שלילת היסודות החוקיים וההיסטוריים שהובילו להקמתה, תוך התמקדות בראשית הציונות ובאירועי 1947-1948. למעשה, ההסברה ממעטת בכלל להתייחס להתרחשויות ההיסטוריות של שנת 1948 והשנים שקדמו לה, וזאת למרות שישנם די כלים שבאמצעותם נוכל לשכנע שהצדק איתנו. סוגיות הבסיס ההיסטוריות הללו חשובות מאוד גם להווה, שכן נרטיב הנכבה וזכות השיבה מהווה הצדקה למאבק מזוין ולטרור המופעל כיום כנגד ישראל. מסיבה זו יש לפעול בחזית ההסברה לערעור נרטיב ה"נכבה" ולדחיקתו מעמדת הובלה.

כיום, מרבית מאמצי ההסברה מכוונים להתגוננות מהאשמות המושמעות כנגד ישראל. המאמר ממליץ על מעבר מגישה הגנתית זו לגישה התקפית יוזמתית, שתדחק את הצד השני למגננה, ומפרט כיצד יש לעשות זאת.

להלן אציע כמה דרכים כיצד לשפר את הפעילות מול התקשורת הממוסדת מתוך מגמה להשפיע על הסיקור מראש, ולא רק לנסות לתקן אותו בדיעבד. כמו כן, אפרט כיצד ניתן להחדיר סיקור תקשורתי שלילי כנגד היריב, שיאזן במידה מסוימת את הסיקור השלילי שממנו סובלת ישראל, ואסביר כיצד יש להתמודד עם פעולות כגון הריסת בתים ופגיעה באזרחים, המהוות נקודות תורפה הסברתיות, וזאת במקום מדיניות של שתיקה, המהווה למעשה הפקרה של הזירה התקשורתית ומשחקת לידי היריב.

מוצעות גם דרכים להשיג ניצחון בשיח ה"צדק" וה"עוול", כלומר: לשכנע שהצדק איתנו, שאנחנו פועלים בצורה צודקת ומוסרית ושהצד השני הוא הגורם את העוול, בין היתר על ידי הבלטת העוולות שהאיב גורם לנו והאחריות שלו לפרוץ הסכסוך והתמשכותו.

להלן תמצית ההמלצות העולות מהמאמר:

ברמה הטקטית/נקודתית:

1. הסטת משאבים מהרשות החברתיות לתקשורת הממוסדת.
2. העברת מרכז הכובד של ההסברה הרשמית מהשגרירויות בחו"ל לכתבים הזרים בארץ.
3. שיפור יחסי העבודה עם אנשי מפתח בתקשורת הזרה לצורך השפעה מבעוד מועד על פרסומיהם.
4. החדרת דו"חות ומחקרים לבלי התקשורת הזרים, בדגש על סוכנויות הידיעות הגדולות.
5. הגברת החשיפה לפשעי הרשות הפלסטינית וחמאס לא רק כלפי ישראל אלא גם כלפי מיעוטים, נשים וילדים.
6. פעולה נקודתית במסגרת ויקיפדיה במגמת תיקון של ההטיה האנטי-ישראלית הקיצונית הקיימת בה.

ברמה האסטרטגית:

1. חידוד זכותו של העם היהודי על ארץ ישראל כעם ילידי (Indigenous) והניסיון של הצד השני להפר את החוק הבין-לאומי על ידי שלילת זכויותינו.
2. הצבת קעקועו של נרטיב הנכבה הפלסטיני כיעד מרכזי.
3. שיח הצדק: חידוד צדקת התנהלותנו והדגשת העוולו שגרם, וממשיך לגרום, הצד השני.

4. שימוש במונחים נכונים ודחייתם של מונחים פוגעניים המוחדרים לשיח בידי הצד השני.
5. הימנעות מהפקרת הזירה ליריב והגנה על עמדתנו גם בהקשרים שנויים במחלוקת.
6. ניצול טוב יותר של עובדות היסטוריות המציגות את היריב באור שלילי.

הקדמה

כל ישראלי ציוני שנחשף לדיווחים על ישראל בתקשורת הזרה ולשיח סביב ישראל ברשתות החברתיות, נחרד. ישראל מוצגת באור כל כך שלילי והשנאה לישראל ברשתות החברתיות קשה כל כך, עד שישראלים רבים מרגישים צורך עז לנסות ולהצטרף למאמצי ההסברה של ישראל.¹

למרות המאמצים, כמעט כל מי שעוסק בתחום חש ש"העסק לא עובד", והשנאה לישראל רק הולכת וגוברת. הצעות רבות איך לשפר את מאמצי ההסברה מתפרסמות באופן שוטף. העיתון ג'רוזלם פוסט לבדו מפרסם לאחרונה טורי דעה בנושא בקצב ממוצע של אחת לחודש, אך אין נוסחת קסם פשוטה שתשנה את המצב מקצה לקצה.

כותב שורות אלה הוא איש הייטק שמזה שנים אחדות עוסק גם בהסברה, הן כפעיל עצמאי והן בשיתוף פעולה עם גופי הסברה בלתי-ממשלתיים. במאמר זה אציע התאמות ושיפורים במדיניות ההסברה הלאומית, על בסיס ניסיוני ואבחנותיי. אנסה לתת דגש הן על הסתכלות אסטרטגית ארוכת-טווח, והן לדרכים לשיפור הטיפול הטקטי באירועים השוטפים. הניתוח מתמקד

1. מעטמי נוחות וקיצור, אשתמש במאמר זה במונח "הסברה" כחלופה למונח הרשמי "דיפלומטיה ציבורית".

בדעת הקהל במדינות המערב, בעיקר במדינות דוברות האנגלית. בין היתר, אעשה שימוש גם במודלים אנליטיים הלקוחים מהעולם העסקי ומעולם הניתוח האסטרטגי, על מנת להמליץ על שינוי בסדרי העדיפות ובדרכי הפעולה בתוך עולם ההסברה.² ההמלצות בנייר עמדה זה נוגעות הן לדרכי ההגעה אל קהל היעד והן למסרים הרצויים.

חלק א':

למה צריך הסברה ולמה היא לא עובדת? ההסברה – כלי חיוני או בזבז כסף משווע?

האם בכלל צריך הסברה? האם יש טעם להילחם בהררי השנאה המופנים כנגד ישראל באמצעי התקשורת המסורתיים, ברשתות החברתיות, בקרב ארגוני חברה אזרחית ובקמפוסים האקדמיים? אולי עדיף להתעלם מהקולות האנטי-ישראליים בעולם ולהתרכז בעשייה?

את גישת ההתעלמות היטיב לתאר דוד בן-גוריון.³ בנאומו (27.4.55) נאם בן-גוריון בתגובה לוועידה אנטי-ישראלית שפעלה לבידודה של ישראל בעולם, בניצוחם של נשיא מצרים גמאל עבד-אל-נאצר והמופתי חאג' אמין אל-חוסייני, ואמר:

לא בזירה העולמית, אלא מבפנים יחזק ישראל ויעמוד. משטר חלוצי ויציב במדינה, הגברת עליה, היחלצות להפרחת השממה, התנדבות למיזוג הגליונות, בנין

2. ברצוני להודות לאנשים הבאים שחלקו איתי את תפיסת ההסברה שלהם ונתנו לי משוב על הרעיונות המוצגים במאמר זה: מר רון ברומר, ראש אגף בכיר יחזמות, משרד החוץ; מר רן בר-יהושפט, פרום קהלת; גב' תמר שטרנהל, ארגון CAMERA; מר דיוויד לנג, בעל הבלוג Israellycool.

3. <https://www.facebook.com/NationalLibraryIsrael/posts/1233067843406251>

תעשיות בסיסיות, הגברת טיב עבודתנו ופריזונה, טיפוח המחקר המדעי, חתירה להתפרנס אך ורק מעמל כפינו, הקטנת הזיקה שלנו לכוחות חוץ עד המינימום, ועל הכל – שקידה מתמדת על הגברת כוחותינו וביטחוננו וקיום ביטחוננו בכוחותינו-אנו. אלה הם הדברים שיקבעו גורלנו יותר מכל גורם חיצוני בעולם. עתידנו אינו תלוי במה יאמרו הגויים, אלא במה יעשו היהודים!

בשנת 1993 בדיון שקיימה הכנסת בנושא גירוש פעילי החמאס ללבנון מזווית מערך הסברה התריע נתניהו, אז חבר כנסת בתחילת דרכו, שהגירוש בוצע בלי "מחשבה יסודית ... על ההשפעה התקשורתית ... מול דעת הקהל האמריקנית ... מה שיש עכשיו בחלל האוויר זה דוברי החמאס, דוברי אש"ף"⁴. כפי שאפרט בהמשך המאמר, גם כיום ממשלת ישראל נוקטת בצעדים מבלי להקדיש מחשבה לזירה התקשורתית. כך, למשל, במהלך ההכרזה על שישה ארגונים פלסטיניים שהתחזו לארגוני זכויות אדם כעל ארגוני טרור (2022).

לעומת נתניהו, המעיט השר-לשעבר חיים רמון באותו דיון בחשיבות הסברה, באומרו ש"בשום נושא הבעיה איננה הסברה, כי המעשה הוא הקובע. הסברה יכולה להועיל פה ושם, אבל לא לקבוע את המהות". או, בניסוח אחר: "אם הצעד הוא צודק, אין צורך בהסברה, אם הצעד אינו צודק, שום הסברה לא תועיל".

בשנת 2002, כמה חודשים בלבד לאחר "ועידת דרבן", שהתחילה מסע רחב של דה-לגיטימציה למדינת ישראל ברחבי העולם, אמר שר החוץ דאז, שמעון פרס, ש"בארה"ב אין כיום

⁴ https://knesset.gov.il/tql/knesset_new/knesset13/HTML_27_03_2012_06-21-01-PM/19930113@19930113016@016.html

כמעט צורך בהסברה"⁵. בעוד תעמולת הבי-די-אס הארסית החלה מכה שורשים בציבור האמריקני, שר החוץ של ישראל שגה לחלוטין בקריאת המציאות והפקיר את הזירה ליריב.

גישה אחרת טוענת שיש למקד את מאמצי ההסברה במנהיגי המדינות ובפוליטיקאים באמצעות שתדלנות (Lobbying) יעילה, ולא בפנייה לציבור הרחב. במילים אחרות, אם אנחנו משיגים את תמיכת המנהיג, מה אכפת לנו מה חושבים בוחריו?

ואולם, שדולה יכולה בדרך כלל להבטיח את תמיכתו של הפוליטיקאי בעמדה שיש לה תמיכה נרחבת בציבור. שכנועו של פוליטיקאי לפעול בניגוד לדעת רוב בוחריו הוא מ שימה קשה הרבה יותר, ולעיתים אף בלתי אפשרית. השדולה הפרו-ישראלית בארה"ב, אייפאק (AIPAC), היא אחת השדולות היעילות ביותר במדינה, ופעלה במשך עשורים רבים מתוך תפיסה דו-מפלגתית, שהגבירה את התמיכה בישראל בקרב שתי המפלגות, הרפובליקנית והדמוקרטית. עם זאת, לאור התגברות העוינות לישראל במפלגה הדמוקרטית, גבר המתח שבין אייפאק ובין הדמוקרטים. כעת אייפאק עצמה נמצאת תחת מתקפה של חברי קונגרס דמוקרטיים עוינים לישראל, כמו בטי מקקולום, שכנתה אותה "קבוצת שנאה" העוסקת ב"הסתה"⁶. באווירה זו, אם לא יחול שיפור באהדה לישראל בקרב תומכי המפלגה הדמוקרטית, צפויה אייפאק לעמוד בפני קשיים הולכים וגוברים בהשגת מטרותיה מול ממשלים דמוקרטים.

⁵ <https://www.haaretz.co.il/misc/1.761427>

⁶ <https://mccollum.house.gov/media/press-releases/mccollum-statement-hate-speech-makes-aipac-hate-group>

החשיבות הקריטית של דעת הקהל העולמית ושל אמצעי התקשורת הזרים

למעשה, יש חשיבות רבה לדעת הקהל העולמית ולהשפעתם של אמצעי התקשורת עליה, בעיקר במדינות דמוקרטיות. חשיבות זו מתבטאת במספר רבדים:

הרובד הראשון הוא בחירה הולכת וגוברת של הציבור במדינות שונות בפוליטיקאים בעלי עמדות אנטי-ישראליות בוטות. רבים מהם לא הסתירו כלל את עמדותיהם בנושא ואף הבליתו אותן, כך שבמידה רבה ניתן לומר שהם נבחרו בזכותן. דוגמאות בולטות לתופעה זו כוללות את ששת חברי הקונגרס הדמוקרטיים הפרוגרסיביים בארה"ב ("the Squad") - אלכסנדריה אוקסיו-קורטז, אייאנה פרסלי, אילהן עומר, רשידה טליב, ג'מל באומן וקורי בוש. בבריטניה אוחזים בעמדה זאת חברי פרלמנט רבים ממפלגת הלייבור, כאשר 97 מהם (מתוך סך כולל של 199) חברים בארגון "ידידי פלסטין והמזרח התיכון",⁷ ובהם גם ראש המפלגה לשעבר, ג'רמי קורבין.

הרובד השני הוא השפעה ישירה של הציבור על נבחריו, המתבצעת, בין היתר, על ידי פנייה ישירה למחוקקים בנוגע להחלטה מסוימת (כגון הצבעה בעד או נגד חוק בקונגרס). שיטה זאת מכונה Grassroots Lobbying. התפתחות האינטרנט והרשתות החברתיות העצימה אפשרות זו, שכן כיום קל מתמיד לכתוב מכתבים למערכות עיתונים, לפרסם בלוגים ופוסטים, לחתום על עצומות וכן לפנות לחברי פרלמנט בשלל דרכים: מייל, ווטסאפ, מסנג'ר, טוויטר, וכדומה.

הרובד השלישי הוא הבעת אי-תמיכה בישראל מצד פוליטיקאי כדרך לצבירת פופולריות. אם נבחר ציבור חושב

שהתנגדות לישראל תוסיף לפופולריות שלו ולסיכוייו להיבחר בבחירות הבאות, הדבר מהווה תמריץ חשוב להתנגד לישראל. ככל שההתנגדות לישראל בקרב הציבור משתקפת בסקרים, בכתבות בתקשורת וברשתות החברתיות, התמיכה בישראל הופכת לנטל אלקטורלי על נבחר הציבור ומופעל עליו "אפקט מצנן" שגורם לו לחשוש לתמוך פומבית בישראל מחשש שיבולע לו ציבורית ואלקטורלית.

הרובד הרביעי הוא השפעה ישירה של אמצעי התקשורת על נבחרי ציבור, אם בקביעת סדר היום, אם בהשפעה על ידי דיווח מוטה ואם בקריאה ישירה לפוליטיקאי לפעול כך או אחרת באמצעות פרשנות בטלוויזיה או טור במדור הדעות של העיתון. הדבר בולט במיוחד בעיתונים הפונים בעיקר לאליטות הפוליטיות, כגון הארץ בישראל, או הווישינגטון פוסט בארה"ב. פוליטיקאים מייחסים לכלי תקשורת אלה חשיבות רבה, והדבר מקנה להם כוח מעל ומעבר לתפוצתם. באמצעות כוח זה עולה בידם להחדיר נושאים לסדר-היום, להטמיע מונחים בשפת הדיבור, ליצור מצג עובדתי מעוות וללחוץ על פוליטיקאים לפעול בכיוון הרצוי לאנשי העיתון. דוגמה בולטת לכך היא סוגיית "אלימות המתנחלים", שקודמה בקמפיין מצליח בעיתונות הישראלית והזרה. כשתת-מוכיר המדינה של ארה"ב העלתה את נושא "אלימות המתנחלים" בפגישה עם השר לביטחון-פנים עומר בר-לב (דצמבר 2021), סביר להניח שהיא, או עוזריה, קראו על כך גם בווישינגטון פוסט,⁸ והדבר השפיע על החלטתם להכניס את הנושא לסדר-היום של הפגישה. מולה עמד השר הישראלי, שהושפע גם הוא מהפרסומים בתקשורת הישראלית בעניין.

8. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/west-bank-settlers-violence-attacks/2021/11/28/7de2f9d2-4bb7-11ec-a7b8-9ed28bf23929_story.html

כך הושגה מטרת הקמפיין לדה-לגיטימציה של המתנחלים לא רק בתקשורת אלא גם בקרב מקבלי ההחלטות: "אלימות המתנחלים" סומנה בממשלות ארה"ב וישראל כסוגיה בוערת שיש לפעול נגדה.

לבסוף, הרובד החמישי והארוך טווח ביותר הוא ההשפעה של התקשורת על מנהיגים עתידיים. כעת מתעצבת השקפת עולמם של מנהיגי הדור הבא, שיהיו חברי פרלמנט, שרים בממשלה ואפילו ראשי מדינה. סביר להניח שנשיא ארה"ב העתידי שייבחר בבחירות של 2052, מתחיל בימים אלה את לימודיו בקולג'. צעירים אלה גדלים לתוך סביבה שבה חלקים גדולים באקדמיה, בתקשורת, בתרבות עוינים ביותר לישראל וכך גם התוכן שהם צורכים ברשתות החברתיות. סביר להניח שרובם יפתחו השקפת עולם שלילית לישראל. כך, עולה הסבירות שבתוך עשורים בודדים נמצא את עצמנו עם נשיא ארה"ב ו/או ראש ממשלת בריטניה אנטי ישראליים, דבר המהווה איום אסטרטגי למדינה.

הטענה שישראל חייבת לבצע מדיניות מסוימת, כגון קידום פתרון שתי המדינות, על מנת לשפר את מעמדה בדעת הקהל⁹, שגויה מיסודה. אין טעם ללכת למהלכים מזיקים בתקווה לזכות באהדה. ישראל לא צריכה לרסן את פעולותיה מתוך חשש מן הכותרת הראשית של הניו-יורק טיימס. הדרך עליה לפעול לפי האינטרסים שלה, כאילו אין ניו-יורק טיימס, אבל במקביל לפעול במגוון אמצעים כדי לשכנע את דעת הקהל בצדקת פעולותיה.

לסיכום פרק זה, התמיכה בדעת הקהל במדינות דמוקרטיות היא חיונית למדינת ישראל. גם בעידן הרשתות החברתיות, ההשפעה של התקשורת הממוסדת על דעת הקהל

⁹ <https://www.jpost.com/opinion/israel-must-make-public-diplomacy-the-top-of-its-agenda-opinion-67717>

נותרה חזקה, כפי שיפורט בהמשך מאמר זה. ראוי שהדבר יבוא לידי ביטוי באסטרטגיית ההסברה של ישראל בתיעדוף נכון של ההשקעה בזירת התקשורת הממוסדת לעומת ההסברה ברשתות החברתיות.

הידרדרות התמיכה בישראל בדעת הקהל העולמית

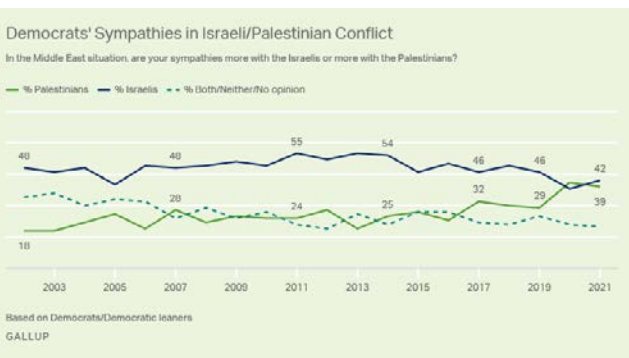
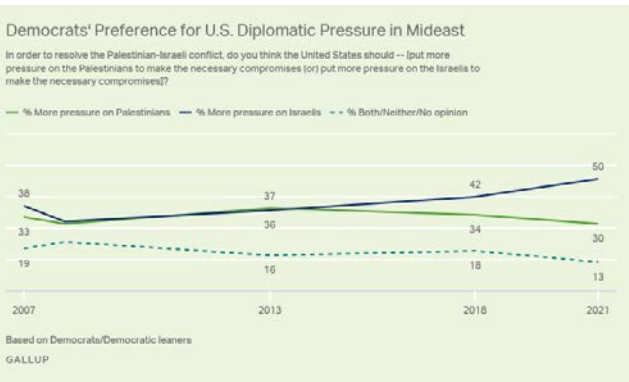
בשנים האחרונות יש ירידה ברורה בתמיכה בישראל ובמקביל עלייה בתמיכה בפלסטינים בחלקים נרחבים בדעת הקהל העולמית, כפי שמשקף, בין היתר, בסקרי דעת קהל.

בסקר שנערך ע"י חברת ג'לופ בארה"ב¹⁰ בשנת 2021, אחוז הנשאלים שהשיבו שיש להם יותר אהדה לפלסטינים מאשר לישראלים הכפיל את עצמו מ-12% בשנת 2013 ל-25% בשנת 2021.

במקביל, אחוז הנשאלים שנתנו דירוג חיובי לרשות הפלסטינית זינק מ-23% בשנת 2020 ל-30% בשנת 2021, משמע: עלייה של 30% בשיעור התמיכה ברש"פ בתוך שנה אחת בלבד. באותו סקר, בפילוח לפי מפלגות, המצב חמור אף יותר. בקרב הדמוקרטים, קיים כבר כמעט תיקו - 39% מעדיפים את העמדה הפלסטינית לעומת 42% התומכים בעמדה הישראלית. בשנת 2020 כבר תמכו יותר דמוקרטים בפלסטינים מאשר בישראל. אם מגמה זו תימשך, בקרוב נראה רוב פרו-פלסטיני מובהק בקרב הדמוקרטים.

כמו כן, 50% מהדמוקרטים חושבים שארה"ב צריכה ללחוץ יותר על ישראל, לעומת 30% שחושבים שארה"ב צריכה ללחוץ יותר על הפלסטינים.

10. Key Trends in U.S. Views on Israel and the Palestinians - <https://news.gallup.com/poll/350393/key-trends-views-israel-palestinians.aspx>

מאחורי המספרים מסתתר איום לא פשוט על ישראל: המפלגה הדמוקרטית נמצאת בשלטון בארה"ב לפחות עד שנת 2024. התמיכה של הדמוקרטים בפלסטינים גוברת, והם חושבים שארה"ב צריכה ללחוץ על ישראל. האם ישיגו את מבוקשם?

בבריטניה, האהדה לפלסטינים עולה כבר כיום על האהדה לישראל. בסקר שערך הארגון הפרו-ישראלי בִּיקוֹם (BICOM) בשנת 2019,¹¹ 21% מהנשאלים הביעו אהדה לפלסטינים לעומת 19% בלבד שהביעו אהדה לישראל.

סקר נוסף בבריטניה מטעם העיתון היהודי ג'וויש כרוניקל¹² מצא ש-20% מהנשאלים מאשימים בעיקר את ישראל במלחמה עם עזה במאי 2021, לעומת 15% שמאשימים את חמאס. 65% ענו ששני הצדדים אשמים במידה שווה או שאינם יודעים. העוינות הרבה ביותר לישראל הייתה בפלח הגילים הצעיר, 18–24, שבו רק 29% תמכו בזכותה של ישראל להגן על עצמה, לעומת 49% בקרב הנשאלים שגילם עולה על 65. בקרב מפלגת הלייבור הבריטית, העוינות לישראל רבה במיוחד. לפי סקר יורטרק,¹³ שנערך בעקבות אירועי מאי 2021, רק 13% ממצביעי הלייבור רואים את ישראל באור חיובי, לעומת 68% הרואים אותה באור שלילי. בנוסף, התמיכה בישראל בקרב כלל הציבור הבריטי ירדה לרמה הנמוכה ביותר מאז 2016. בספטמבר 2021 גינתה ועידת הלייבור את ישראל¹⁴ והאשימה אותה ב"פשעי האפרטהייד" וב"נכבה מתמשכת

11. BICOM Populus poll of UK Attitudes to Israel and the Middle East <https://www.bicom.org.uk/analysis/bicom-populus-poll-of-uk-attitudes-to-israel-and-the-middle-east>

12. EXCLUSIVE POLL: British public strongly backs Israel <https://www.thejc.com/news/uk/british-public-strongly-backs-israel-s-right-to-defend-itself-1.517122>

13. EuroTrack: Israel's favourability falls following Gaza strikes <https://yougov.co.uk/topics/international/articles-reports/2021/06/04/eurotrack-israels-favourability-falls-following-ga>

14. UK Labour members approve motion accusing Israel of 'ongoing Nakba in Palestine' <https://www.timesofisrael.com/uk-labour-members-ok-motion-accusing-israel-of-ongoing-nakba-in-palestine>

בפלסטיין". נכון לדצמבר 2021, הלייבור מובילה בסקרים¹⁵ ויש לה סיכוי טוב לזכות בבחירות הבאות. שוב, בעיה פוטנציאלית חמורה לישראל, בהינתן העמדות של מצביעיה בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני.

סקר יורוטרק¹⁶ העלה גם שבכל מדינות מערב-אירופה שנסקרו רוב הציבור עוין לישראל, ושעוינות זו עלתה משמעותית בעקבות המלחמה עם חמאס במאי 2021: בבריטניה הפער בין המתנגדים לישראל לתומכים בה הוא של 41% מהציבור (60% רואים את ישראל באור שלילי לעומת 19% בלבד הרואים אותה באור חיובי); בדנמרק - 39%; בצרפת - 36%; בשבדיה - 33%; ובגרמניה - 24%. מדובר בעלייה דרמטית בעוינות לישראל ביחס לסקר קודם, שנערך בפברואר 2021.

לסיכום, הסקרים מראים מגמה ברורה של עלייה בעוינות לישראל במדינות המערב. באירופה, רוב הציבור כבר עוין לישראל והעוינות במגמת התחזקות. בארה"ב, האהדה לישראל בירידה והאהדה לפלסטינים בעלייה. הציבור הכללי בארה"ב עדיין אוהד את ישראל, אבל בקרב הדמוקרטים יש כמעט תיקון. באווירה ציבורית כזאת, תמיכה בישראל הופכת להיות סוג של "התאבדות פוליטית" בעבור חלק מהפוליטיקאים המערביים. מתקרב הרגע שיהיה קשה לפוליטיקאים הללו לנקוט עמדה בסוגיה זו בניגוד לדעות ציבור הבוחרים, ולהסתכן בירידה בפופולריות בעבור ישראל.

15. YouGov / The Times Survey Results https://docs.cdn.yougov.com/7za8e4puku/TheTimes_VI_211220_W.pdf

16. EuroTrack: Israel's favourability falls following Gaza strikes <https://yougov.co.uk/topics/international/articles-reports/2021/06/04/eurotrack-israels-favourability-falls-following-ga>

למה כל כך הרבה אנשים שונאים את ישראל?

האם כולם בורים?

אחת הגישות הנפוצות להסברה טוענת שהבעיה העיקרית היא בורות של הציבור במדינות המערב. האוחזים בדעה זו חושבים שהציבור האירופאי או האמריקני פשוט אינו יודע את העובדות. אם הם ייחשפו לאמת, עיניהם ייפקחו והם יעברו לתמוך בנו.

הגישה הזאת מתבטאת באמירות כגון "רוב אלה ששונאים את ישראל לא מסוגלים אפילו למצוא אותה על המפה". באופן אירוני, אחד הטיעונים הנפוצים של המחנה האנטי-ישראלי הוא סדרת מפות שקריות שמראה כביכול את "אובדן האדמות הפלסטיניות" (Palestinian Loss of Land Maps).¹⁷ במילים אחרות, הם לא בדיוק בורים והם מוצאים את ישראל במפה, אלא שהמפה איננה המפה שלנו, אלא המפה שאויבינו מפיצים. הבעיה היא שרוב הציבור נחשף לתעמולה שקרית, שכביכול "מוכיחה" את הטענות נגד ישראל, ולא לטענות הנגד המשכנעות בעד ישראל. כתוצאה, הוא סובל מראייה חד-צדדית.

אקדמאית ישראלית שמייעצת לארגוני הסברה אמרה לי שהבעיה היא שהאירופאים הצעירים "לא יודעים את הפרטים הבסיסיים ביותר על הדת היהודית, כגון שיום שבת הוא יום המנוחה של היהודים". לדעתי, מדובר בגישה שגויה ומתנשאת. מניסיוני, למבקרים את ישראל יש הרבה ידע (חלקו מדויק וחלקו שקרי). הם מצטטים מחקרים, דו"חות, חוק בין-לאומי, אירועים היסטוריים, ועוד.

יתרה מזאת, פעמים רבות הפעילים האנטי-ישראליים מביאים טיעונים ותימוכין שאינם מוכרים לרוב הישראלים. זכורה לי שיחת טלפון שקיבלתי מסטודנט ישראלי למדעי המחשב

בקנדה, שיצר איתי קשר דרך הפייסבוק. הישראלי היה במצוקה קשה לאחר שנכנס לעימות מילולי עם סטודנט ערבי במהלך אירוע חברתי. הסטודנט הערבי תקף אותו בהאשמות על הפרת החוק הבין-לאומי, כיבוש בלתי חוקי, מצור אסור על רצועת עזה, ועוד ועוד. למרות שיש תשובות מצוינות לכל הטענות, לישראלי לא היה מושג איך לענות לו. הישראלי לא הכיר את הטיעונים המשפטיים וההיסטוריים בעד ישראל, כי הוא פשוט לא נחשף אליהם במערכת החינוך או בתקשורת הישראלית.

תקרית זו מדגימה שהבעיה איננה בורות. אנשים ששונאים את ישראל אינם שונאים אותה סתם, אלא משום שהם השתכנעו בנכונותו של נרטיב אנטי-ישראלי מכוחן של עובדות שקריות, פרשנות מעוותת לאירועים ונימוקים שגויים שהוצגו בפניהם. הבורות היא במידה רבה שלנו. הישראלי הממוצע לא יודע להסביר למה ישראל צודקת בצורה משכנעת. את זאת חובתנו לשנות.

ייתכן שכדאי לעמותות העוסקות בתחום לשקול לפתוח תוכנית הכנה ליוצאים לחו"ל, שתצייד אותם בתשובות הנכונות. בהקשר זה, עמותת ישראליות¹⁸ החלה יוזמה להכשיר את משוחררי צה"ל לקדם את ההסברה של מדינת ישראל במהלך יציאתם לחו"ל, ובפרט במשך "הטיול הגדול". כדאי להרחיב את היוזמה גם לסטודנטים שיוצאים ללמוד בחו"ל, עובדים שעושים רילוקיישן, וכיוצא באלה!

לדעתי, צריך לחשוב פחות במונחי מסירת עובדות על מנת למנוע בורות ויותר במונחי שכנוע באמת שלנו. הקרב אינו רק על הצגת עובדות שלנו והפרכת עובדות של היריב, אלא בעיקר על הפרשנות של העובדות ומשקלן. רוב הציבור המערבי נחשף

במידה כזאת או אחרת לשני הנרטיבים - הישראלי והפלסטיני. על מנת ליצור מצג שווה אין צורך לשקר. מספיק לעשות צ'רי-פיקינג, כלומר: הצגה סלקטיבית של נתונים, במטרה לבסס את התמיכה בעמדתו של הדובר. הצד הפלסטיני מבליט פרטים הנוחים לו ומצניע/מסתיר פרטים שאינם נוחים לו על מנת לבסס את הנרטיב שלו, ובמידה מסוימת גם הצד הישראלי פועל כך. חשוב להבין שלרוב האנשים אין העדפה אוטומטית לנרטיב אחד על פני השני. לכן, ככל שהציבור ייחשף יותר לנרטיב שלנו וככל שהנרטיב יהיה משכנע יותר, על ידי הבלטת עובדות וטעונונים המחזקים את טיעונינו ומערערות את העמדה הפלסטינית, כך נוכל לשפר את מעמדנו בדעת הקהל המערבית. למרבה הצער, ההסברה הישראלית לא עושה מספיק כדי לחשוף את הפרטים שהצד הפלסטיני מסתיר, ובכך עוזרת לביסוס הנרטיב הפלסטיני.

נכון שהצד הפלסטיני מרבה להשתמש גם במניפולציות שקריות, בין היתר על ידי שימוש במציגי-שווא ויזואליים (תמונות וסרטונים ערוכים ומבוזזים וכו'), תופעה שאף זכתה לכינוי "פאליווד" (Pallywood).¹⁹ אבל השקרים האלה והפרכתם הם משניים בחשיבותם ביחס למאבק על הנרטיב השולט. משימתנו העיקרית היא לשכנע שהארץ שייכת לנו וזכותנו לשלוט בה ולהגן עליה.

את קרב הנרטיבים ניתן לראות בדוגמה הבאה. אין חולק על כך שישראל סופגת גינויים מהאוי"ם יותר מכל מדינה אחרת בעולם. בעיני תומכי הפלסטינים, זו הוכחה שישראל מפרה את

¹⁹ <https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A4%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%95%D7%93>

החוק הבין-לאומי באופן שיטתי. בעיני תומכי ישראל, זו הוכחה שהאום מוטה באופן קיצוני נגד ישראל. במקרה הזה, הקרב הוא לא על העובדות, אלא בעיקר על הפרשנות והנרטיב.

דוגמה נוספת היא הפרשנות לעובדה שישראל הורגת ילדים פלסטיניים. מבחינת הפלסטינים ותומכיהם זו ההוכחה האולטימטיבית שישראל מבצעת פשעים חמורים. מבחינת ישראל מדובר בפעולת הגנה עצמית מפני התקפות טרור של נערים המנסים לרצוח ישראלים בדקירות סכין או בהשכלת בקבוקי-תבערה ואבנים. בעיני ישראל, מי שאשמים במותם של הילדים הם הרש"פ וארגוני הטרור הפלסטיניים, המסיתים אותם לאלימות, בין היתר דרך מערכת החינוך הפלסטינית. גם כאן הקרב הוא לא על העובדות היבשות, שמהן עולה שנער פלסטיני נורה ונהרג, אלא על נסיבות האירוע ועל הטרמינולוגיה שבה הוא מדווח. במילים אחרות, האם הכותרת בעיתונות הזרה תספר על כך ש"חיילים ישראלים הרגו ילד פלסטיני בצרור יריות בראשו", או על כך ש"דוקר פלסטיני בן שבע-עשרה חוסל בעת שניסה לרצוח אורח ישראלי". נכון לעכשיו, הכותרות דומות הרבה יותר לנוסח הראשון.

עלינו לחשוב על המאבק על דעת הקהל העולמית במונחים של לוחמה על התודעה. מולנו עומד יריב מוכשר שיודע לתקוף וגם להתגונן. על מנת להצליח, עלינו לנתח את חולשותיו וחוזקותיו של כל צד ולרתום אותם לטובתנו, בדומה לניתוח SWOT (Strength, Weakness, Opportunity and Threat Analysis) המקובל בעולם העסקי.²⁰ עלינו להפתיע את היריב

בהתקפות הסברתיות, לחזות את מהלכיו התעמולתיים ולהיערך להם מבעוד מועד. כמו כן, עלינו להכיר את נקודות התורפה שלנו ולפעול לנטרולן, כפי שמוצע בהמשך המאמר.

למרבה הצער, נכון לעכשיו לא רק שאיננו מצליחים לחזות מראש את ההפתעות שמכין לנו היריב, אלא שלעיתים אנחנו לא נערכים הסברתית אפילו למהלכים יזומים של הצד שלנו. הדוגמא בולטת לכך היא ההכרזה של שר הביטחון על שישה ארגונים פלסטיניים שהתחזו לארגוני זכויות-אדם כעל ארגוני טרור. המורכבות ההסברתית של הכרזה מסוג זה על ארגונים שנחזו כארגוני זכויות-אדם ונהנו מיוקרה בין-לאומית וממימון של ממשלות זרות וגופים בין-לאומיים רבים, הייתה צריכה להיות ברורה. המהלך היה ביוזמת ממשלת ישראל, כך שניתן היה להיערך אליו הסברתית מבעוד מועד. למרות כל זאת, ההכרזה בוצעה בלי תוכנית הסברה. שר הביטחון פשוט פרסם את ההחלטה ברשומות ללא כל מהלך הסברתי מלווה. הוא לא תדרך עיתונאים לגבי הפעילות האסורה של הארגונים, ולא פרסם דו"חות המוכיחים אותה. גם ברשתות החברתיות שררה דממת אלחוט מצד גורמי ההסברה הישראליים.

כך קרה שבמקום לתקוף את הארגונים על תמיכתם בטרור, מצאה ישראל את עצמה מתגוננת מול האשמות בסתימת פיות מצד ארגוני זכויות אדם שונים. המומנטום ההסברתי היה בידי תומכי הארגונים האנטי-ישראליים, והתבטא בעשרות כתבות, ריאיונות וטורים בעיתונות. במקום שראשי ששת הארגונים יוקעו כטרוריסטים, הם הפכו לקדושים מעונים. הנרטיב שהתקבע הוא שישראל פעלה כדיקטטורה חשוכה וחיבלה בארגוני זכויות-אדם חשובים. לסיכום האירוע: ישראל פעלה נכון כשהוציאה את העמותות מחוץ לחוק, אבל הובסה בקרב התעמולה, שהוא חשוב לא פחות.

האם כולם אנטישמים?

גישה אחרת אומרת שמקורה של רוב העוינות לישראל הוא באנטישמיות. לפי גישה זו אין טעם להשקיע בשיפור מערך ההסברה, משום שאנטישמי יישאר אנטישמי גם אם יעמוד לרשותו המידע היעיל והמדויק ביותר.

דיון זה נוגע בוויכוח הנרחב על הגדרת האנטישמיות. תומכי ישראל מעדיפים את הגדרת "כוח המשימה הבין-לאומי להנצחת זכר השואה" (IHRA),²¹ הכוללת סוגים מסוימים של אמירות קיצוניות נגד ישראל שנפוצות, לצערנו, בקרב פעילים אנטי-ישראליים (כגון השוואת ישראל לנאצים), כביטוי של אנטישמיות. הפעילים האנטי-ישראליים דוחים זאת מכול וכול, וטוענים שמדובר בביקורת לגיטימית על ישראל.

לדעתי, אכן מדובר באמירות אנטישמיות, אך לא מדובר באנטישמיות קלאסית. ייתכן שבין המתבטאים בדרך זו ישנם שונאי יהודים מבטן ולידה, אבל ישנם גם אחרים ששנאתם הקיצונית לישראל היא פרי התעמולה המציגה את ישראל כמדינת רשע. סביר להניח שהיו שונאים את ישראל באותה מידה גם אם לא הייתה מדינת העם היהודי.

ניתן להפריך גישה זאת על ידי הצבעה על השינוי ביחס לישראל לאורך שנות קיומה. לדוגמא, בשנות השישים והשבעים של המאה הקודמת הייתה במערב יותר אהדה לישראל, והדבר התבטא, בין היתר, בהערצת הניצחון הישראלי במלחמת ששת-הימים, בהערצת מנהיגים ישראלים (כמו דיין), בהתנדבות בקיבוצים, ועוד. בתקופה שקדמה למלחמת ששת-הימים הייתה אהדה גדולה לאתוס החלוצי, ולסיפור הגדול של הציונות – סיפורו של עם החוזר לארצו הקדומה ומחיה את שפתו העתיקה.

21. <https://www.holocaustremembrance.com/he/resources/working-definitions-charters/hgdr-t-hbwdh-lntysmywt>

עובדות אלו סותרות את ההנחה שמקורה של השנאה לישראל הוא באנטישמיות הקלאסית וההיסטורית. חשוב לזכור שגם השנאה ליהודים התגברה, בין היתר, באמצעות תעמולה אנטישמית, למשל בתחילת המאה ה-20. כלומר: הצלחה בקרב ההסברה יכולה לבלום תעמולה אנטישמית ואנטי-ישראלית. עוד נדבך לדיון מספקת התופעה של חלק מהיהודים בחו"ל, כולל ישראלים וישראלים-לשעבר, שתומכים תמיכה מלאה בצד הפלסטיני. אותם פעילים נוקטים בשפה אנטי-ישראלית זהה לפעילים הלא-יהודים. אותה שנאה עצמה המבוטאת בדיוק באותה צורה. האם סביר להניח שכל אותם יהודים הם אוטו-אנטישמים ששונאים את העם היהודי שנאה גזענית?

לדעתי, ההסבר שונה. חלק מהפעילים היהודים האנטי-ישראליים האמריקנים שנחשפתי אליהם קרובים ליהדות במובן הדתי והחברתי של המילה. כך, לדוגמה, הם חברים בארגונים יהודיים ותורמים מכספם לארגוני רווחה יהודיים. יחד עם זאת, הם שונאים את ישראל שנאה יוקדת. התנהגותם אינה תואמת התנהגות אנטישמית. סביר יותר שהם שוכנעו מתעמולה אנטי-ישראלית והפכו לאוטו-אנטישמים באופן חלקי, כלומר: הם שונאים את המדינה היהודית, אך לא את כל העם היהודי. למען הסר ספק, אבהיר שבהחלט קיימים לא מעט אנטישמים קלאסיים, שונאי יהודים באשר הם יהודים, המסווים עובדה זו בנימוקים אידאולוגיים, והם ככל הנראה בלתי ניתנים לשכנוע. אבל קיים גם ציבור גדול שאינו שונא יהודים, וכישלוננו בחזית ההסברה עלול להפוך אותו לשונא ישראל.

פעילות הסברה כיום – בעיית "תיבת התהודה"

כיום ניתן לזהות לפחות חמישה סוגים של פעילות הסברה מאורגנת:

1. פעילות ממשלתית – מסרים המועברים על ידי גורמים רשמיים, כגון: ריאיונות ונאומים של נושאי משרה, שגרירים וכן דוברים רשמיים (כמו דובר משרד החוץ או דובר צה"ל), לרבות ערוצים רשמיים ברשתות החברתיות.
2. פעילות לא-ממשלתית – מסרים המועברים על ידי עשרות ארגונים פרו-ישראליים העוסקים בהסברה, בעיקר באמצעות הרשתות החברתיות.²² ההסברה מתמקדת בהיבטים הבאים: 1. הסברה חיובית – פניה היפות של ישראל; 2. דיווח על תקריות אנטישמיות ופיגועים 3. מסרים נגד הבי-די-אס.²⁵ בין הארגונים הבולטים בהסברה לעולם המערבי ניתן למנות את, StandWithUs, Committee for Accuracy in Middle East Reporting (CAMERA), HonestReporting, Middle East Media Research Institute (MEMRI), Palestinian Media Watch (PMW), ישראל שלי, אם תרצו. קיימים גם ארגונים רבים אחרים, ותקצר היריעה מלציין את כולם.

22. חלק מהארגונים לא מגדירים את עצמם רשמית כארגוני "הסברה".

23. ראו לדוגמה:

<https://www.facebook.com/StandWithUs/posts/pfbid02DLNs6aAonE6oqkrrvSLqspVKV5PJnSLqDg1ijxfiE6QBBmsayAATVYsZt9Q2SCF>

<https://www.facebook.com/StandWithUs/posts/pfbid02bVfuKmePmMF29wCVgWM6bmmFASj98JTJmW2MUJU88KF5SwNCXrFncL9eJF1FbUdqI>

<https://www.facebook.com/StandWithUs/posts/pfbid02LNpinYsutHHT5DUPkUiuD1CtGPzJNq2JEmVJnbtWFrPFn6XsjJs1Fi6fqE6TcaUl>

3. "ידידי ישראל" - קבוצת ארגונים הפועלים במספר מדינות ועוסקים גם בהסברה, כגון: Ireland Israel, Alliance, The Israel Institute of New Zealand, Zionist Organization of America, Zionist Federation of Australia, ZF UK & Ireland - Zionist Federation ועוד.
4. פעילים עצמאיים - הפועלים בעיקר באמצעות פרסום בלוגים וברחבי הרשתות החברתיות.²⁴ אופי ההסברה כאן הוא שונה וכולל בעיקר 1. התקפה על היריב - חשיפת פשעי הפלסטינים; 2. חשיפת אנטישמיות, תוך התמקדות באנשים ספציפיים, כגון מנהיגי ארגוני BDS; 3. חשיפת צביעות התקשורת הממוסדת; 4. חשיפת שקרי הפלסטינים והפרכת עלילות-דם.
5. שיטות הסברה חדשניות - ACT.IL 1 - ארגון שרותם את ציבור תומכי ישראל למשימות ברשת, כגון בקשה לשיתוף תוכן פרו ישראלי;²⁵ ב. Tel Aviv Institute - ארגון שמתמחה בהסברה דרך משפיענים.²⁶

24. ראו לדוגמה: <http://elderofziyon.blogspot.com>

<https://www.israellycool.com>

<https://www.facebook.com/Boomerang2017>

25. <https://www.abbaeban.idc.ac.il/act-il>

26. <https://www.tlvi.org>

6. הסברה פרונטלית - ארגונים המתמקדים בהסברה באמצעות הרצאות, למשל בקמפוסים של אוניברסיטאות בארה"ב, כגון מילואימניקים בחזית²⁷ או ישראליו,²⁸ המכשירים צעירים להסברה בטיולים בחו"ל.

ההצעות במאמר זה נוגעות לכל סוגי ההסברה, בדגש עיקרי על פעילות מול התקשורת הממסדית וברשתות החברתיות. בסך הכול קיימים עשרות רבות - ואולי אף מאות - ארגונים שעוסקים בהסברה, אולם רובם ככולם סובלים משני חסרונות משמעותיים:

1. רוב מוחלט של העוקבים שלהם הם תומכי ישראל. ספק אם המסרים שלהם מגיעים בתפוצה רחבה לציבור הרחב.

2. המסרים שלהם נתפסים כחד-צדדיים ומוטים לטובת ישראל, ולכן מוצגים כחסרי אמינות. דבר זה מתבטא בקהילת הרשתות החברתיות, שבה המילה "הסברה" (Hasbara) הפכה בפי פעילים אנטי-ישראליים לנלעגת, מעין שם גנאי לתעמולה כושלת.²⁹

לכן, יש להגביר את המאמצים להשפיע על הסיקור של ישראל במדיה הממוסדת, המשפיעה על קהלים רחבים יותר, נתפסת כאמינה יותר ונהנית מתפוצה רחבה יותר בקרב הציבור הכללי, שאינו נמנה על עוקבי האתרים הפרו-ישראליים.

[/https://www.onduty.org.il](https://www.onduty.org.il) .27

[/https://www.israel-is.org](https://www.israel-is.org) .28

<https://www.haaretz.com/opinion/.premium-propaganda-without-end-amen-1.5369189> .29

<https://www.trtworld.com/magazine/the-art-of-deception-how-israel-uses-hasbara-to-whitewash-its-crimes-46775>

בשנים האחרונות פרחו הרשתות החברתיות, ואיתן מספר רב של קבוצות פרו-ישראליות שפעילות מאוד במדיה החברתית. לרוב הארגונים יש בין עשרת אלפים לחמישים אלף עוקבים (לארגון StandWithUs יש מספר חריג של למעלה ממיליון עוקבים). מכיוון שמדובר בארגונים פרו-ישראליים מובהקים, ניתן להעריך שרוב רובם של העוקבים החזיקו מראש בעמדות פרו-ישראליות. רוב התוכן בדפים של הארגונים הוא תוכן חיובי המציג את פניה היפות של ישראל, מציע עדכונים לגבי אירועים אקטואליים רלוונטיים ומתריע בפני תופעות אנטישמיות בעולם. נראה שעיקר כוחו הוא בשיתוף תכנים לתומכי ישראל. אתרים אלו מסייעים בגיבושה ובחיוזקה של קהילת תומכי ישראל, אבל הם מהווים מעין "תיבת תהודה" (echo chamber), קהילה שבה אנשים מתקשרים עם אנשים שדומים להם ואשר דעותיהם משקפות את דעתם שלהם עצמם. במילים אחרות, מדובר באתרים שבמידה רבה "משכנעים את המשוכנעים".

אכן, קיים גם אפקט של תפוצה משנית, כאשר עוקבי הדף הפרו-ישראלי משתפים או מרטוטים את התכנים לעוקביהם, שעליהם נמנים גם אנשים שאינם תומכי ישראל. אולם האפקט הזה מוגבל בתפוצתו, ונראה שהחומרים נשארים בעיקר בתוך תיבת התהודה. כמו כן, החומרים מזוהים עם ארגוני הסברה, ולכן נתפסים כמוטים לטובת ישראל וזוכים לאמינות נמוכה יותר.

חשוב לזכור שדעת הקהל מחולקת לשלושה חלקים: תומכי ישראל מובהקים, שונאי ישראל מובהקים ואלה שבאמצע. הקבוצה השלישית היא קהל היעד העיקרי של ההסברה. התזווה בשיעורי האהדה לישראל/לפלסטינים, שאותם ניתן לראות בסקרים שהוצגו לעיל, מוכיחות שניתן לשנות את דעתם של חברי קבוצה זו. המטרה העיקרית היא למנוע את זליגתם למחנה

השונאים בעקבות תעמולה עוינת, וזאת באמצעות חשיפתם לנקודת המבט הישראלית. מטרת ההמשך, כמובן, היא להעביר אותם לצד שלנו.

לעיתים אנו מתוסכלים מכך שאין סיכוי לשנות את דעתם של השונאים המובהקים, אך זו הסתכלות שגויה. גם כשאנחנו מתווכחים עם אנטי-ישראלי מובהק, כמו לדוגמה בעת דיון ברשת החברתי, היעד האמיתי של המסרים שלנו הוא הקוראים השקטים, אנשי האמצע, שעוקבים אחרי הוויכוח ובוחרים את טיעוניהם של כל צד.

הנהירה לרשתות החברתיות וחיבות התקשורת הממוסדת

למרות ירידה בצריכת המדיה הממוסדת, היא עדיין נהנית מתפוצה רחבה הרבה יותר מהרשת החברתית. כמו כן התקשורת הממוסדת עדיין נתפסת כאמינה יותר בקרב ציבורים רלוונטיים. בניגוד לפרופיל פייסבוק או טוויטר, הפונה בעיקר לקהל מוגדר של "עוקבים" שבחרו לצרוך את התוכן שלו, התקשורת הממוסדת פונה לקהל הרחב. מטעמים אלה, כוחה של התקשורת הממוסדת נותר רב, וראוי לבדוק את תיעדוף מאמצי ההסברה מול התקשורת הממוסדת מול אלו המושקעים ברשתות החברתיות.

מבחינת התפוצה כוחם של ערוצי הטלוויזיה, הרדיו והעיתונים הגדולים עדיין רב. במהדורת החדשות של שלוש הרשתות הגדולות בארה"ב – איי-בי-סי, אן-בי-סי וסי-בי-אס – צופים מדי ערב בממוצע 21.5 מיליון איש בסך הכול,³⁰ וזאת

<https://deadline.com/2021/09/world-news-tonight-ratings-30/season-1234841352>

מלבד כארבעה מיליון צופים ברשתות הכבלים (סי-אן-אן, אם-אס-אן-בי-סי, פוקס ניוז).³¹ מספר זה גבוה בכמה סדרי גודל יותר ממספרם של הגולשים הצורכים חדשות ברשתות החברתיות. בנוסף, גם בתוך הרשתות החברתיות מחזיקים הערוצים הממוסדים בכוח רב. לדוגמה, בעת כתיבת שורות אלה עומד מספרם של עוקבי דף הפייסבוק של הבי-בי-סי על 57 מיליון,³² ומספרם של עוקבי שני דפי הטוויטר של הרשת עומד על 47 מיליון נוספים.³³ זאת, בהשוואה לעשרות אלפי עוקבים לדרך ברוב דפי ההסברה הפרו-ישראליים. קל להבין, שאפילו בתוך הרשת, השפעת פוסט ברשת החברתית של הבי-בי-סי עולה עשרות מונים על זו של פוסט העולה בדפי הגופים הפרו-ישראליים. התחושה שישראל מקבלת סיקור שלילי בתקשורת הזרה מגובה בסטטיסטיקה. מחקר משנת 2017³⁴ העלה כי 68% מהכתבות על ישראל בעיתונות הבריטית היו שליליות, לעומת 20% כתבות נייטרליות ו-12% בלבד כתבות חיוביות. בעיתונות האמריקנית המצב לא היה הרבה יותר טוב – 52% שלילי, 30% נייטרלי ו-18% חיובי.

בעיתונים שנוטים שמאלה, המצב מחמיר. בדיקה שנערכה לגבי העיתון הבריטי הנפוץ האינדפֶּנְדֶּנט³⁵ מטעם ארגון Honest Reporting העלתה כי 73% מהסיקור על ישראל שלילי, 27% נייטרלי ו-0% חיובי. בחודש שנבדק הופיעו 30 כתבות שליליות על ישראל לעומת כתבה שלילית אחת בלבד על

<https://www.forbes.com/sites/markjoyella/2021/12/01/fox-news-easily-wins-november-cable-news-ratings-as-all-networks-see-steep-declines> .31

<https://www.facebook.com/bbcnews> .32

<https://twitter.com/BBCNews>, <https://twitter.com/BBCWorld> .33

<https://honestreporting.com/bias-by-the-numbers-june-july-2017> .34

<https://honestreporting.com/preview-bias-by-the-numbers> .35

הפלסטינים. התופעה חוזרה על עצמה בעיתונים אחרים הנוטים שמאלה בארה"ב (ניו-יורק טיימס, וושינגטון פוסט) ובבריטניה (הגארדיאן).³⁶ כותבי דו"ח זה ציינו בצדק כי לדיווח השלילי על ישראל בעיתונים בריטיים יש השפעה משמעותית על עמדתם האנטי-ישראלית של מוסדות ציבור רבים בבריטניה – מבית הנבחרים ועד האקדמיה.

האפקט השלילי מתעצם בשל הנפח החריג של הסיקור על ישראל והפלסטינים. כפי שתיאר מתי פרידמן, לשעבר עיתונאי בסוכנות הידיעות Associated Press (AP), לסוכנות היו בתקופתו ארבעים כתבים בישראל, יותר ממספר הכתבים שלהם בסין, ברוסיה, בהודו או בחמישים מדינות אפריקה גם יחד.³⁷ כך קורה שתקרית שבה נפצע פלסטיני אחד זוכה לסיקור בסוכנויות הידיעות, בעוד שמעשי טבח טרוריסטיים של עשרות אזרחים באפריקה זוכים להתעלמות.

מבחינת האמון במדיה הממוסדת, סקרים מראים הבדלים קיצוניים בין רפובליקנים (11%) לדמוקרטים (68%).³⁸ מבחינת ישראל, שילוב של גופי תקשורת בעלי תפוצה רחבה ביותר, הזוכים לאמון גבוה ומפיצים סיקור שלילי ומוטה נגד ישראל הוא הרסני. הקורלציה בין האמון הרב שנותנים הדמוקרטים באמצעי התקשורת הממוסדים לבין הירידה בתמיכה בישראל בקרב ציבור זה, מחזקת את החשש שהסיקור התקשורתי השלילי שממנו ישראל סובלת משפיעה בצורה קשה על התמיכה

<https://honestreporting.com/bias-by-the-numbers-april-may-2017> .36

<https://www.tabletmag.com/sections/israel-middle-east/articles/israel-insider-guide> .37

<https://news.gallup.com/poll/355526/americans-trust-media-dips-second-lowest-record.aspx> .38

הציבורית בעמדותיה. בהתאם לכך, על מנת להפוך מגמה את המגמה השלילית בקרב הדמוקרטים, או לפחות לבלום אותה, ישראל צריכה להשקיע יותר במדיה הממוסדת.

בספרו **תעשיית השקרים** מתאר העיתונאי בן-דרור ימיני³⁹ את השפעתם ההרסנית של שקרים החודרים למדיה. לאחר ששקר חדר למדיה והופץ באמצעותה, תיקון אינו אפקטיבי. קוראים אינם יכולים להבחין בין מידע אמין ושקרי שמופיע באותו מאמר. השקרים מתחזקים על ידי הדהוד שלהם באקדמיה ובכלי תקשורת שונים שמצטטים זה את זה, עד שהשקר הופך לאמת.

בעשור האחרון, כנראה מתוך ניסיון לאגף את כלי התקשורת הממוסדים, הסתערה ההסברה הישראלית – ממשלתית ולא-ממשלתית – על הרשתות החברתיות. גופים רבים יצרו מאות אם לא אלפי אתרי אינטרנט, דפי פייסבוק, אינסטגרם, חשבונות טוויטר, סרטוני יוטיוב, ועוד. למאמצים אלה הייתה בהחלט השפעה, אבל זו הייתה מוגבלת בעיקר לקהילה הפרו-ישראלית. הציבור הכללי בחו"ל פחות חשופ לכוזמים אלה ופחות מושפע מהם.

אם כך, ייתכן שאנחנו (ממשלת ישראל וארגונים לא-ממשלתיים) צריכים להשקיע יותר בשיפור האופן שבו ישראל מסוקרת על ידי התקשורת הממוסדת, גם על חשבון ההשקעה ברשתות החברתיות.

ההסברה כיום – עולם התוכן

המצב הקיים – התמקדות באירועים השוטפים ובטקטיקה

39. Ben-Dror Yemini, *Industry of Lies: Media, Academia, and the Israeli-Arab Conflict* (2017), p. 11-12.

לתחושת, ההסברה הישראלית היא טקטית בעיקרה ומתמקדת כיום בעיקר בתגובות לאירועים שוטפים. לדוגמה: חיילי צה"ל הרגו מחבלת שניסתה לדקור אותם במחסום ביו"ש. הפלסטינים יוצאים בהאשמות שצה"ל רצח אישה תמימה בדם קר. ישראל מגיבה במסירת מידע על התקרית שמוכיח את גרסת ישראל, לדוגמא: סרטון של התקרית או צילום של הסכין שהמחבלת נשאה על גופה. ההסברה זו נוחלת הצלחה בלתי מבוטלת, כאשר חלק גדול של הקוראים אכן ישתכנע שהאישה אכן ניסתה לדקור את החיילים. ואולם, ההסברה לא מצליחה ולמעשה כמעט שאינה מנסה להעביר מסרים חשובים שקשורים לתקרית, כגון:

- למה ישראל נמצאת ביו"ש?
- למי שייך השטח על פי החוק הבין-לאומי?
- מדוע נוכחות צבאית באזור נדרשת?
- למה בכלל יש שם מחסומים?
- מה חלקם של הרשות הפלסטינית וחמאס בהסתה שמובילה לפיגועים מסוג זה?

בו בזמן, היריב מייצר תעמולה אפקטיבית שטוענת שאותה אישה נמצאת תחת כיבוש צבאי אכזרי השולל ממנה את זכויותיה הבסיסיות, מנשל אותה מאדמתה, מגרש אותה מביתה או הורס אותו על מנת לבנות עליו התנחלויות ל"זרים". באין לה צבא שיגן עליה מפני הכובש האכזר, לא נותרה לאותה לוחמת חופש כל ברירה מלבד לצאת להילחם את מלחמתה הצודקת מול חיילים חמושים מכף רגל עד ראש כשהיא חמושה בסכין בלבד. בסוף התקרית מוצאת האישה מות גיבורים, תוך שהיא מקריבה את עצמה למען מאבקה הצודק לחופש.

הנרטיב המתחרה של ישראל כמעט ואינו נשמע. התגובה הישראלית ממוקדת כל כולה בלהוכיח שהחיילים פעלו בצורה מקצועית ועל פי הפקודות, ולא בניסיון לשכנע שישראל היא

"האיש הטוב" בסיפור ושיש צדק בפעולותיה. אם אפילו פעולת טרור מובהקת של פלסטיני מובילה לקיבוע הנרטיב האנטי-ישראלי, קל וחומר שזה המצב באירוע שבו ישראל פוגעת – שלא במתכוון, כמובן – באזרחים חפים מפשע.

באופן תמוה, ההסברה הממוסדת כמעט אינה דנה באירועי מלחמת העצמאות והתקופה שקדמה לה. במקום להציג את פשעי הערבים בשנת 1948, ההסברה הישראלית הממוסדת נוטה להפקיר את הזירה לנרטיב הנכבה השקרי של הפלסטינים,⁴⁰ שאחיותו במערב הולכת ומעמיקה. משום מה, ההסברה הממוסדת גם כמעט ואינה עוסקת בזכויותיו החוקיות של העם היהודי בארץ ישראל – זכויות שיסודן בכתב המנדט על ארץ ישראל (1922) ובאמנת האו"ם (1945).

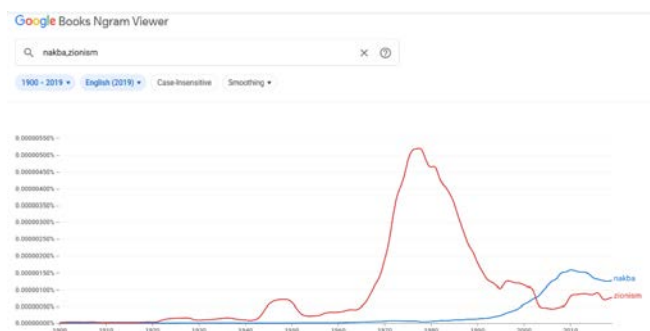
הנרטיב הפלסטיני פועל לקעקע את ההצדקה לקיומה של מדינת ישראל על ידי שלילת היסודות החוקיים וההיסטוריים שהובילו להקמתה, בדגש על ראשית הציונות ואירועי 1947–1948. בעוד ישראל מתמקדת בהצדקת המבצע האחרון בעזה, הפלסטינים מתמקדים בדה-לגיטימציה של עצם הקיום הישראלי, משימה שבה הם עומדים בהצלחה בלתי מבוטלת. הפלסטינים הצליחו להחדיר לשיח הבין-לאומי את נרטיב הנכבה השקרי, המציג את ישראל כמי שגזלה, כביכול, את אדמתם של הערבים, ביצעה בהם טיהור אתני ומונעת עד היום את "זכות השיבה" הפיקטיבית מעקורי 1948 ומצאצאיהם. בכך, הצליחו הפלסטינים לערער על הלגיטימיות של ישראל בקרב

40. אין הכוונה לטעון שהנכבה לא הייתה ולא נבראה, אלא שנרטיב הנכבה מסולף ומתעלם מכך שמרבית הערבים שנעקרו בשנת 1948 ברחו ולא גורשו, ושהמנהיגים הערבים אחראים לכך במידה רבה, הן מכיוון שפתחו במלחמה נגד ישראל והן משום שקראו לאוכלוסייה הערבית לעזוב את ארץ-ישראל בזמן המלחמה. עקירת תושבים בעת מלחמה אינה תופעה ייחודית לפלסטינים. עשרות מיליוני אזרחים נעקרו ממקומות מגוריהם בשנות הארבעים של המאה ה-20.

ציבור הולך ומתרחב. בנוסף, הצליחו הפלסטינים ותומכיהם לקשר את אירועי 1948 לאירועים העכשוויים, ולייצר מצג-שווא שלפיו ישראל ממשיכה "לטהר אתנית" את יהודה ושומרון. סימנים לחדירתו המוצלחת של נרטיב זה לשיח ניתן לזהות במקרים הבאים:

1. ועידת מפלגת הלייבור הבריטית האשימה את ישראל ב"נכבה מתמשכת" בהקשר לאירועי עזה ושכונת שמעון הצדיק (שייח' ג'ראח) במאי 2021.

2. סטטיסטיקה של הופעת המילה "נכבה" (Nakba) בספרות בשפה האנגלית באמצעות הכלי Google Ngram Viewer מראה שהמילה כמעט לא היתה קיימת בספרות עד 1980 וזינקה פי 33 (!) בין השנים 1980–2010, זינוק המעיד על חדירה לספרות הממוסדת. כפי שניתן לראות, המילה "ציונות" (Zionism) עברה תהליך הפוך, והשימוש בה ירד דרמטית באותה תקופה.⁴¹ משנת 2002 ועד היום המילה "נכבה" נפוצה יותר מהמילה "ציונות" בספרות בשפה האנגלית ברחבי העולם.

41. [https://books.google.com/ngrams/graph?content=nakba%2Czionism](https://books.google.com/ngrams/graph?content=nakba%2Czionism&year_start=1900&year_end=2019&corpus=26&smoothing=3) &year_start=1900&year_end=2019&corpus=26&smoothing=3

3. חדירה של הטענה שישראל "גולה את האדמה" לתרבות ולאומנות. לדוגמה, בסרט הבריטי 7 ימים באנטבה (2018),⁴² העוסק בחטיפת מטוס אייר פראנס לאנטבה על ידי טרוריסטים פלסטיניים, ממוסגר הסיפור באופן הבא באמצעות כתוביות המופיעות בתחילתו (כאן בתרגום לעברית): "בשנת 1947 הוכרה מדינת ישראל על ידי האו"ם. מיד החלו הפלסטינים להילחם על החזרת אדמתם". כלומר: הארץ הייתה שייכת לערבים הפלסטיניים, והיהודים גזלו אותה מהם. חוטפי המטוס הם בעצם לוחמי חופש שמנסים להחזיר את אדמתם.
4. עוזר של חברת הקונגרס אלכסנדריה אוקסיו-קורטז פירסם פוסט הטוען שישראל היא "מדינת אפליה אתנית אירופאית גזענית שנבנתה על אדמה גנובה מהאוכלוסייה הילידית שלה!"⁴³ הדבר משקף את האווירה השוררת בסביבתם של חלק מחברי הקונגרס הדמוקרטים.
5. אין-ספור פוסטים ותגובות ברשתות החברתיות מדגימים את חדירת הנרטיב הפלסטיני לתודעתו של חלק גדול מהציבור המערבי. למרות חסרונותיהן, הרשתות החברתיות מספקות לנו לעיתים הצצה ישירה להלכי-רוח של אנשים רגילים שמגיבים "מהבטן" לחדשות על הסכסוך. ההאשמה שישראל בנויה על "אדמה גנובה" או שישראל גנבה את "הבית" של הפלסטינים חוזרת שוב ושוב בווריאציות שונות.

כאמור, ההסברה הרשמית כמעט לא מתייחסת לאירועים עד 1948 (כולל) המחזקים את עמדתנו:

⁴² <https://youtu.be/kuTBea8-LY>

⁴³ <https://www.foxnews.com/politics/aoc-staffer-israel-ethnostate-stolen-land>

- **המצב בארץ-ישראל לפני הציונות:** בארץ היה שלטון טורקי, ולא ערבי. עובדה זו הופכת את טענת האדמה הערבית ה"גנובה" לאבסורדית, שכן מדובר באדמה שלא הייתה בבעלות ערבית מלכתחילה; בשנים שקדמו למלחמת העצמאות בוצעו פרעות ושררה אפליה כנגד יהודים; בירושלים היה רוב יהודי לפחות מאמצע המאה ה-19, ועוד.

- **מצב הבעלות על אדמות ארץ-ישראל:** אדמות רוב מוחלט של הקרקעות בארץ-ישראל המנדטורית היו אדמות מדינה – כלומר: אדמות שהיו בבעלות שלטון המנדט, ולא אדמות בבעלות פרטית, ערבית או יהודית. החוק הבין-לאומי (סעיף 6 לכתב המנדט) מעודד התיישבות יהודית על אדמות מדינה.

- **ישראל בעיני החוק הבין-לאומי:** בשנת 1922 הכירו אומות העולם בזכות החוקית של העם היהודי על ארץ-ישראל, לרבות יהודה ושומרון (1922). הכרה זו נמצאת בתוקף גם היום, בזכות סעיף 80 לאמנת האו"ם. כמו כן, החוק הבין-לאומי מכיר בזכות החוקית לעלייה ולהתיישבות יהודית בארץ-ישראל.

- **אחריות עקיפה להשמדת יהודים בשואה:** גל הטרור הערבי בשנים 1936–1939 והלחץ הערבי על הבריטים, שהוביל למניעת עלייה יהודית מאירופה לארץ-ישראל (במסגרת מדיניות ספר הלבן של 1939) ערב השואה. משמעותה של עובדה זו היא שלטרור הערבי בארץ-ישראל יש חלק, גם אם בעקיפין, באחריות להשמדת מיליוני יהודים בשואה.

- **הסיבות לבריחת הערבים בשנת 1948:** מרבית הערבים שנעקרו ברחו, ולא גורשו. האחראים למצב זה מוטלת

במידה מרובה על המנהיגים הערביים, הן מכיוון שפתחו במלחמה נגד ישראל והן משום שקראו לאוכלוסייה הערבית לעזוב את ארץ-ישראל בזמן המלחמה. זאת ועוד, העובדה שכפרים רבים הפכו לבסיסי צבא ומיליציות שמהם יצאו התקפות טרור נגד היהודים ושתושבי הכפרים עצמם השתתפו באופן פעיל בלחימה, משנה את מעמדה של האוכלוסייה הערבית מבלתי-מעורבים ללוחמים.

• **שלילת הטענות לזכות שיבה, בוודאי לצאצאי הפליטים:** זכות השיבה הפלסטינית אינה מוכרת על ידי החוק הבין-לאומי. בכך דומה מצבם של צאצאי המגורשים והבורחים לזה של עשרות מיליוני פליטים ממלחמות אחרות, שהתרחשו בשנות הארבעים של המאה ה-20, כמו גם למצבם של כ-800,000 יהודים שגורשו או ברחו ממדינות ערב בשנות הארבעים והחמישים.

סוגיות הבסיס ההיסטוריות האלה חשובות מאוד גם להווה, שהרי לפלסטינים עומדת זכות השיבה וישראל מונעת מהם לממש אותה, כי אז ניתן להצדיק מאבק מזוין נגד ישראל ומשם קצרה הדרך להצדקת טרור. לכן, יש לפעול בחזית ההסברה בנושאים דלעיל ולדחוק את נרטיב הנכבה לאחור.

המצב הקיים – שיטת ההסברה החיובית

גישה הסברתית נפוצה היא הצגת פניה היפות של ישראל, כגון: חדשנות, הישגים טכנולוגיים, רפואיים, חקלאיים ואחרים.⁴⁴ שיטה זו זוכה ללא מעט ביקורת ומכונה בלעג "הסברה של עגבניות שרי", על שם אחת ההמצאות הישראליות הבולטות בפרסומים מסוג זה. ההסברה החיובית מדגישה גם את חוזקה

של הדמוקרטיה הישראלית, את שוויון ההזדמנויות למיעוטים בישראל, ועוד. מבקרי מדיניות זו טוענים שסביר יותר להניח שהפצת "חדשות טובות" על המדינה בקרב שונאיה תעורר את עוינותם כלפי התקשורת מאשר להניח שהיא תשנה את דעתם לגבי המדינה. כשמדינה כמו ישראל מוגדרת בדעת הקהל דרך הבעיות והסכסוכים שלה, אנשים מגלים מעט מאוד עניין בנושאים אחרים הקשורים בה.⁴⁵

דמיינו שיחה שבה ישראלי מואשם בפשעי מלחמה, בפשעי אפרטהייד ובהפרה חמורה של זכויות-אדם, ובתגובה הוא מציין שהוא ממציא תרופות חדשניות שעוזרות לחולים בכל העולם ומקדם זכויות להט"ב בישראל. המאזין יסיק שהישראלי מודה באשמה, משום שהוא אינו מכחיש את ההאשמות המוטחות בו, ולמעשה טוען להקלה בעונש בשל "התנהגות טובה" בתחומים אחרים.

לכך מתכוונים שונאי ישראל בביטוי "Pinkwashing". כביכול, ישראל מנסה לנקות את פשעיה על ידי מעשים טובים בתחומים אחרים, כגון זכויות להט"ב. האשמות אלו קשורות בדימוי האנטישמי הקלאסי של היהודי הדו-פרצופי, שלעולם אין לשפוט את דבריו ומעשיו לגופם אלא תמיד יש לחשוך שמדובר בלהטוטים שמטרתם היא להסתיר מהלך מרושע כלשהו. ואולם, התמקדות יתר בהסברה חיובית, תוך אי-מתן מענה הולם להאשמות כנגד ישראל, תורמת לביסוסו של דימוי זה. לכן, אין די בהסברה חיובית, וחיובים להדוף ישירות ובעוצמה את הטענות נגד ישראל וחשוב מכך – לדחוק את היריב לעמדת מגננה על ידי תקיפת התנהגותו שלו.

למרות האמור, משרד החוץ מגביר לאחורונה את מאמצי ההסברה בכיוון זה, תחת המיתוג "הסיפור הישראלי".⁴⁶

המצב הקיים – הצורך לעלות מהגנה להתקפה

התקשורת העולמית שטופה בהאשמות נגד ישראל בשלל נושאים: "הכיבוש", ההתנחלויות, הרג פלסטינים, הפרת זכויות אדם, הפרת החוק הבין-לאומי, ועוד. כתוצאה, ההסברה הישראלית הרשמית עוסקת רוב הזמן בהתגוננות מהאשמות, וכמעט ואינה מציפה אל התודעה העולמית את העוולות שמבצע האויב – הרש"פ והחמאס – הן כלפי אזרחים ישראלים והן כלפי פלסטינים. בין עוולות אלו ניתן למנות טרור, הסתה לטרור, הפרת זכויות אדם, פגיעה במיעוטים, שחיתות רחבה, אנטישמיות, גזענות, אפליה נגד נשים, רמיסת תהליכים דמוקרטיים, חיסול יריבים, וזוהי רשימה חלקית בלבד.

בתחום זה פועלים ארגונים לא ממשלתיים כגון *(Palestinian Media Watch (PMW)*, שחושפים הסתה ואנטישמיות של ערוצי תקשורת ואישים פלסטיניים וערביים. אולם החומרים החשובים שארגון זה ודומיו מספקים זוכים לחשיפה מוגבלת בלבד. בדרך כלל החומרים מהודוהדים בשפה האנגלית בעיתונות הישראלית או הפרו-ישראלית (כגון: ג'רוזלם פוסט, *The Tower*), שתפוצתה נמוכה יחסית ומוגבלת בעיקר לתומכי ישראל. גם ברשתות החברתיות החומרים משותפים בעיקר בקבוצות פרו-ישראליות. לכן, הסיכוי שהאמריקני או הבריטי הממוצע ייחשף לחומרים אלה הוא נמוך ביותר. על מנת לזכות לחשיפה משמעותית בציבור, יש לפרוץ את המחסום ולהחדיר את החומרים למדיה הממוסדת.

⁴⁶ https://www.gov.il/he/departments/news/influencer_team

הסברה כיום - המאמצים להתמודד עם ההטיה האנטי- ישראלית בתקשורת הזרה

ההטיה בתקשורת הזרה לא נעלמה מעיני תומכי ישראל, ואף הוקמו ארגונים ייעודיים כדי להתמודד עם התופעה, לדוגמה: ארגון קַמֶרָה (Camera), שהוקם בארה"ב בשנת 1982, וארגון הונסט ריפורטינג (Honest Reporting), שהוקם בבריטניה בשנת 2000. במהלך השנים פעלו ופועלים בתחום ארגונים ופעילים עצמאיים, במידה לא מבוטלת של הצלחה.⁴⁷

שני הארגונים הנזכרים עושים עבודה חשובה בתחום ביקורת התקשורת הזרה, בניסיון להשיג סיקור הוגן. הארגונים פועלים בעיקר בתגובה לפרסום כתבות על ישראל בתקשורת האמריקנית והבריטית. שיטת הפעולה שלהם כוללת פרסום מאמרים ביקורתיים החושפים את השקרים במאמר ו/או מפריכים את הטענות הכלולות בו. כמו כן, בחלק מהמקרים פונים הארגונים לגוף התקשורת הזר בדרישה לתקן את השיגאות העובדתיות הבולטות, ולעיתים קרובות אף מצליחים בכך, לאחר מספר ימים או שבועות.

עם זאת, ההשפעה של המאמרים המתפרסמים מטעם ארגונים אלו מוגבלת, כי הארגונים נתפסים כמוטים לטובת ישראל⁴⁸ רוב הקוראים שלהם נמנים ממילא על תומכי ישראל. כמו כן, האפקטיביות של התיקונים שהארגונים משיגים מוגבלת. בעולם התקשורת הדינמי, שבו החדשות מתחלפות בקצב מסחרר, רוב הקוראים נחשפים לידיעה בגרסתה המשובשת ואינם מודעים לתיקונים המתפרסמים לאחר זמן.

47. Manfred Gerstenfeld and Ben Green, Watching the Pro-Israeli Media Watchers - Jewish Political Studies Review 16:3-4 (Fall 2004) - <https://www.jcpa.org/phas/phas-gerstenfeld-f04.htm>

48. <https://mediabiasfactcheck.com/honest-reporting>

זאת ועוד, לעיתים גם כאשר התיקונים הנדרשים אכן מתפרסמים, הם מנוסחים בצורה שלילית ועוינת לישראל. לדוגמא, ארגון קמרה דרש מהעיתון הבריטי **פייננשל טיימס** לתקן כתבה שתקפה את ישראל בטענה שהיא ריגלה אחרי פעילי זכויות אדם פלסטיניים באמצעות תוכנת ריגול. מתחקיר שערך הארגון עלה שאחד מנשואי הכתבה, עובאי עבודי, הוא מחבל מורשע שישב בכלא על עבירות טרור. בתגובה לדרישה הוסיף **הפייננשל טיימס** את הפסקה הבאה:

ביוני 2020, הורשע עבודי ונידון לשנת מאסר בגין חברות בעמותה בלתי חוקית לאחר שהסכים להסדר טיעון. "זו הייתה הדרך המהירה ביותר לחזור למשפחתי", אמר אל-עבודי על עסקת הטיעון. הוא אומר שמעולם לא היה חבר בחזית העממית. שופט הצביע על "קשיים ראייתיים משמעותיים" בתביעה שהוגשה ע"י הצבא, על פי דו"ח של האו"ם. בבתי המשפט הצבאיים הישראליים יש שיעור הרשעה של למעלה מ-95% עפ"י ארגוני זכויות אדם, ופלסטינים רבים מסכימים להודות בעבירה במסגרת הסדר טיעון כדי להימנע ממשפטים ארוכים שמובילים להרשעות כמעט בטוחות.

כפי שניתן לראות, העיתון עשה שימוש ב"תיקון" כדי להחריף את ההתקפה על ישראל ולחזק את תמיכתו במחבל. מטרה נוספת של הדרישה לתיקונים היא לגרום לעיתונאים להיזהר יותר להבא ולהקפיד על דיוק בפרסומים הנוגעים לישראל. קשה להעריך את מידת ההצלחה בכל מקרה ספציפי, אולם באופן כללי מספר הכתבות המשמיצות את ישראל רק הולך ועולה, ולכן נראה ששיטה זו אינה מצליחה לשנות את המגמה.

נראה ששיטת התגובה והתיקון בדיעבד מיצתה את עצמה. יש להמשיך לפעול בשיטה זו אך במקביל לפתח שיטות נוספות במגמה להגיע לסיקור מאוזן יותר מלכתחילה, ולא רק בדיעבד.

חלק ב': המענה טיפול בשורש הסכסוך, השפעה על התקשורת הממסדית ומעבר ממגננה למתקפה

להשפיע מראש ולא רק בדיעבד

כפי שהבהרנו, מאמץ מכוון ליצירת סיקור מאוזן יותר כבר בפרסום המקורי של הכתבה עשוי להיות יעיל הרבה יותר מתיקון בדיעבד.

ניתן להשיג מטרה זו בכמה אופנים:

- הזנת עיתונאים זרים בחומרים רלוונטיים מיד עם התרחשות האירוע ולפני הפרסום.
- תדרוכים שוטפים של עיתונאים זרים בסוגיות שצפויות לעלות, עוד לפני התרחשותן.
- התעקשות על זכות התגובה וניצול מיטבי שלה.

מובן שיש משמעות גדולה לתזמון – ככל שהמידע מוזן לכתבים הזרים מהר יותר, גדל הסיכוי להשפיע על הפרסום הראשוני. מובן גם שהמהירות עשויה לבוא על חשבון הדיוק, אך אל לנו להניח לשיקול זה לעכב אותנו. מידע חלקי או שגוי אפשר לתקן בשלב מאוחר יותר, במידת הצורך. חשוב יותר לדאוג לכך שהמידע המציג את ישראל באור חיובי יהיה נוכח בפרסום הראשוני.

מובן שגופים רשמיים ממשלתיים מוגבלים יותר ביכולתם למסור במהירות מידע ראשוני בטרם אימות מלא, ולכן ייתכן שגוף לא-ממשלתי יוכל לתת מענה טוב יותר לכך. לפיכך, מוצע לפעול למטרה זו במסגרת אחד הארגונים הקיימים, או להקים ארגון חדש שיפעל ברוח זו (כיום, אחד הארגונים הלא-ממשלתיים היחידים שפועל בתחום זה הוא ארגון מדיה סנטרל (MediaCentral), מלב"ר המספק שירותי תמיכה לעיתונאים השוכנים או מבקרים בישראל, ברשות הפלסטינית ובאזור).

המלחמה על זכות התגובה

זכות התגובה היא זכות בסיסית באתיקה העיתונאית. למשל, בקוד האתי של תאגיד השידור הישראלי כאן מופיע הכלל הבא: "בפרסום מידע העלול לפגוע בכבודו של אדם או בשמו הטוב, נפנה לקבל את תגובתו זמן סביר לפני הפרסום. התגובה תוצג באופן הוגן כחלק מהפרסום, או זמן סביר לאחריו אם נמסרה אחרי הפרסום".⁴⁹ גם בקוד האתי של סוכנות הידיעות איי-פי מופיע כלל דומה: "חובה עלינו להיות הוגנים. כל אימת שאנו מציגים מאן דהוא באור שלילי, עלינו לעשות מאמץ אמיתי על מנת להשיג את תגובתו".⁵⁰

למרות זאת, העיתונות הזרה מפרסמת מפעם לפעם כתבות המאשימות את ישראל או את "המתנחלים" בהאשמות שונות ומשונות, וזאת מבלי לתת לצד הישראלי את זכות התגובה. לדוגמה, בכתבה ברשת איי-פי מצוטטים "פקידים

<https://kanweb.blob.core.windows.net/download/files/%D7%A7%D7%95%D7%93%20%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%94%20%D7%A9%D7%9C%20%D7%AA%D7%90%D7%92%D7%99%D7%93%20%D7%94%D7%A9%D7%99%D7%93%D7%95%D7%A8.pdf> .49

<https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/downloads/ap-news-values-and-principles.pdf> .50

פלסטיניים רשמיים" שטוענים ש"מתנחלים יהודים תקפו כפרים בגדה המערבית הכבושה"⁵¹, אך לא מובאת שום תגובה מהצד הישראלי להאשמה זו.

גופים ישראליים, כגון דוברים ממשלתיים, וגופים המייצגים את המתנחלים, כגון מועצת יש"ע, חייבים לדרוש ולקבל מבלי התקשורת את זכות התגובה. זכות זו צריכה להיות מנוצלת לא רק כדי להגיב נקודתית להאשמה, אלא גם כדי לתת לקורא הסבר כולל על המצב בשטח ועל פשעיו של הצד השני באזור.

החדרת תכנים למדיה הממוסרת - ללמוד מהארגונים האנטי-ישראליים

הארגונים האנטי-ישראליים זוכים להצלחה רבה בהחדרת תכנים למדיה הממוסרת. אחת הדרכים הנפוצות היא פרסום דו"חות ועבודה משותפת עם גוף התקשורת הממוסר, המפרסם את הדו"ח כתחקיר. כפי שכותב חנן עמיאור:

מלכ"רים דוגמת "בצלם", "שוברים שתיקה", "שלום עכשיו" וכיוצא בהם מזהים את חולשתה הכלכלית של העיתונות ומציעים להם אייטמים מן המוכן שהם כבר כתבו, ערכו והכינו עבורם.⁵²

מלאכת הקו-פרודוקציה בין ארגוני התעמולה לתקשורת כוללת הלעטה של הכתבים באינספור "דו"חות", "סקרים", "מחקרים" ו"נתונים" שנפלטו כפי שהם על המרקע ומעל גלי האתר.⁵³

51. <https://apnews.com/article/middle-east-religion-israel-west-bank-e8425eade0ee3f0ddodfab01874db604>

52. "הסדנה להנדסת תודעה", הוצאת סלע מאיר, 2020. עמ' 107

53. שם, עמ' 125

השיטה שמתאר עמיאור פועלת היטב גם בתקשורת העולמית. ארגוני התעמולה שהוזכרו לעיל, וכן ארגונים בין-לאומיים דומים, מצליחים להחדיר שוב ושוב את דו"חותיהם ומחקריהם לתקשורת העולמית. להלן רשימה חלקית ביותר של דוגמאות לידיעות שהתפרסמו על ידי סוכנות ידיעות אחת בלבד (איי-פי), המתבססות על עבודתם של שלושה ארגוני תעמולה בלבד, בשנה אחת בלבד (2021):

- Global rights group accuses Israel of apartheid, persecution A – HRW (אפריל 2021)
- Human Rights Watch: Israeli war crimes apparent in Gaza war – HRW (יולי 2021)
- Leading human rights group calls Israel an 'apartheid' state – בצלם (ינואר 2021)
- Rights group: Israeli settler violence tool to seize land – בצלם (נוב' 2021)
- Israel quietly advances settlements with little US pushback – שלום עכשיו (אוק' 2021)
- Trump-era spike in Israeli settlement growth has only begun – שלום עכשיו (אפריל 2021)
- Israel plans large settlement at shuttered Jerusalem airport – שלום עכשיו (נוב' 2021)
- Israel set to OK 3000 West Bank settler homes this week – שלום עכשיו (אוק' 2021)
- Israel advances plans in sensitive east Jerusalem settlement – שלום עכשיו (נוב' 2021)

ההשפעה של ארגוני זכויות-אדם על העיתונאים מועצמת באמצעות קשרים חברתיים קרובים ומעבר של עיתונאים מגופים חדשתיים לארגוני זכויות-אדם ולהפך, כפי שמתאר מתי פרידמן,

לשעבר איש סוכנות איי-פי. לפי פרידמן, העיתונאים מקדמים כתבות של ארגונים אנטי-ישראליים המקורבים להם, ומצנזורים ארגונים פרו-ישראליים כמו אן-ג'י-או מוניטור.⁵⁴

חשוב להבין שהתכנים שמפרסמת סוכנות הידיעות איי-פי מהודדים על-ידי איך-ספור כלי תקשורת ברחבי העולם, החל מרשת איי-בי-סי והווישינגטון פוסט וכלה בכ-1400 עיתונים קטנים ומקומיים ברחבי ארה"ב. כך קורה שדו"חות של "שלום עכשיו" ו"בצלם" מוחדרים לעיתון מקומי בוויסקונסין או באוהיו, ומשם ישירות לתודעתו של האמריקני הממוצע. לעומת זאת, לא זכור בשנים האחרונות מקרה של דו"ח פרו-ישראלי או דו"ח שמבקר את הפלסטינים שזכה לסיקור דומה בסוכנויות הידיעות או ברשתות הבין-לאומיות הגדולות.

כדאי לארגונים הפרו-ישראליים ללמוד מיריביהם, ולהזין את הכתבים של גופי התקשורת הבין-לאומיים בדו"חות ומחקרים משלהם. הדו"חות צריכים להאיר איך-ספור תופעות שליליות בחברה הפלסטינית: התקפות טרור שאינן מדווחות (בקבוקי תבערה ואבנים), השתלטות בלתי חוקית על אדמות מדינה בשטח C, פגיעה במיעוטים בשטחים שבשליטת הרש"פ וחמאס (כגון בערבים נוצרים), פגיעה בזכויות נשים, גנבת כספי סיוע למטרות טרור, ניצול לרעה של הטבות הומניטריות שניתנות ע"י ישראל, ועוד ועוד.

כמו כן, מומלץ לארגונים הקיימים להוסיף לפעילותם נדבך של החדרת תכנים לתקשורת הזרה. כדאי גם לשקול הקמת ארגון ייעודי שייתמקד בהזנת תכנים לעיתונאים הזרים. בדיווחים מישראל שולטות במידה רבה שלוש סוכנויות ידיעות – איי-פי,

רויטקס וסוכנות הידיעות הצרפתית איי-אף-פי. סוכנויות אלה עובדות מול אלפי כלי תקשורת ברחבי העולם, ומומלץ לגופים הפרו-ישראליים להתמקד תחילה בבניית קשרי עבודה עימן. גם הממשלה צריכה להעביר את מרכז הכובד של ההסברה הרשמית לארץ. כיום, נראה שהמאמץ מרוכז במשרד החוץ ובשליחים הדיפלומטיים של המדינה בחו"ל. אולם בפועל, הזירה המרכזית של המאבק היא בארץ – מול הכתבים הזרים. משרד החוץ אמנם פועל מול הכתבים הזרים בארץ באמצעות דובר המשרד, אולם הדגש שאותו מציין המשרד בגאווה הוא ההסברה דרך 108 נציגויות ישראליות ברחבי העולם. מדיניות זו מחטיאה את העיקר, שכן עיקר הסיקור השליילי כנגד ישראל מגיע מכתבי ניו-יורק טיימס, סי-אן-אן, שלוש סוכנויות הידיעות הנזכרות לעיל וגופים דומים אחרים, המדווחים מישראל. משום כך, על המדינה למקד את מאמציה מול העיתונות הזרה בארץ. בפעולות יזומות, כמו בהכרזה על ששת הארגונים הפלסטיניים כארגוני טרור, חייבת להיות מעטפת הסברתית שתפעל ישירות לתדרך את הכתבים הזרים, לספק להם דו"חות ולהיות איתם בקשר רציף, על מנת לוודא מראש שהסיקור שיתפרסם מטעמם יהיה הוגן. במקרים לא יזומים, אין להסתפק בתגובה לקונית בלבד לשאלת הכתב אלא להתעקש על הזכות לתגובה נרחבת, שתהיה לפחות שקולה למקום שניתן לעמדתו של היריב. תגובה כזו תוכל לשפוך אור על ההקשר הכללי, וכך לתרום רבות להפצת העמדה הישראלית ברחבי העולם.

להתמודד עם נקודות התורפה שלנו

הזכרנו לעיל את הצורך לבצע ניתוח SWOT על מנת לחדד את החוזקות והחולשות ההסברתיות של כל צד בסכסוך. בפרק זה, נתמקד בנקודות התורפה של ישראל וביחס ההסברתי אליהן.

במחזור החדשות ישנם אירועים שחוזרים על עצמם ומהווים, נכון להיום, "פיגוע הסברתי". אירועים אלה גורמים לנו נזק תדמיתי, וקשה יחסית להגן עליהם. בהקשר זה טבע הדיפלומט יוחנן מרוז (שגריר ישראל בגרמניה בין השנים 1974-1981) את הביטוי *Hasbarable*, כלומר: דברים שניתנים להסברה, לעומת *Non-Hasbarable* או *Indefensible*, דברים שאינם ניתנים להסברה או להגנה.⁵⁵ בין הנושאים מסוג זה בולטים הריסת בתים בשל בנייה בלתי חוקית, הריסת בתים של מחבלים, הריגת ילדים בתקריות שונות, ועוד.

גורמי ההסברה מעדיפים לעיתים להתעלם מאירועים כאלה במטרה לצמצם את הנזק ההסברתי. משיחות עם גורמי הסברה עולה שאפילו אישור בנייה בהתנחלויות נחשב אצלם אירוע מסוג זה, והם נוהגים לעבור בשתיקה על הסיקור השלילי כלפיו. אפילו לא עולה על דעתם לנסות לשכנע שהבנייה בהתנחלויות צודקת וחוקית.

ואולם, השתיקה ההסברתית בנושאים אלה נתפסת כהודאה באשמה, ומגבירה את הנזק ההסברתי הנגרם לישראל בעטיים של אירועים אלה – נזק שהינו גבוה גם בלא-הכי. כאשר אנו שותקים, אנו מתירים לאויב להפוך אותנו מאירוע שנוי במחלוקת, שכל צד מחזיק בעמדה שונה לגביו, לאירוע חד-צדדי, שבו ישראל היא הרשע המוחלט.

במקרים אחדים, שבהם אירועים מעין אלו גוררים גל גדול של סיקור שלילי (כמו אירועי שמעון-הצדיק – שיח' ג'ראח' במאי 2021), גורמי ההסברה נכנסים לתמונה ומספקים מענה מסוים. הבעיה היא שבמקרים רבים התערבות זו היא בבחינת מעט מדי ומאוחר מדי, שכן הנזק כבר נעשה.

במקרים רבים ניתן ורצוי להזכיר שהביקורת על ישראל היא צבועה: מדינות דמוקרטיות אחרות, כולל המדינות שמעבירות את הביקורת על ישראל, מתנהלות בעצמן בצורה דומה. בהקשר זה, עלות לעתים האשמות בוטאבאוטיזם, כלומר: ניסיון להסטת ביקורת/אשמה על ידי האשמה נגדית או הצבעה על התעלמות של המאשים ממקרים דומים אחרים. האשמות שכאלה מהוות במקרים רבים ניסיון להסטת ביקורת על צביעות, ויש להתעלם מהן.

בטבלה הבאה נביא כמה דוגמאות מסוג זה ונציע קווי הסברה משופרים אפשריים:

אירוע	הסברה נוכחית	תוצאה בדעת הקהל	הסברה מוצעת
הריסת בנייה בלתי חוקית בשטח C.	ההסבר הישראלי הלקוני: הבית נהרס מכיוון שנבנה ללא נותנת להם אישורי בנייה.	הריסת בתים היא פשע מלחמה.	הפלסטינים עוסקים בקמפיין של גנבת קרקעות מדינה ישראליות באמצעות בנייה בלתי חוקית על אדמות ששייכות לישראל.
רצף של אינ-ספור תמונות של דחפורים, הריסות ומשפחות שאיבדו, כביכול, את ביתן.	ללא היתרי בנייה.	הטרור הוא תגובה לגיטימית לפשע הישראלי.	מדינות אירופאיות הורסות גם הן בנייה בלתי חוקית. ישראל הורסת גם בנייה יהודית בלתי חוקית. 97% מהפלסטינים גרים בשטחי A ו-B, שבהם אין צורך באישור בנייה ישראלי.
			חלק מהבתים נהרסים בשלב הבנייה, עוד לפני שאוכלסו.

ממשלת ארה"ב מחרימה בתים רבים כאמצעי לאכיפת חוק (500 בתים בשנה בפילדלפיה), למרות פגיעה בקרובי משפחה. לדוגמה, הבית של סבתא ש"הנכד שלה סוחר בסמים מהמרתף ללא ידיעתה".	ענישה קולקטיבית היא פשע מלחמה	ההסבר הישראלי: הריסת בתי מחבלים היא חוקית ומטרתה הרתעה.	הריסת בתי מחבלים.
ב-2 המקרים ההשפעה על המשפחה היא רק השפעה עקיפה של צעדים מנהליים כדי להפחית פשע וטרור.			

הרג ילדים	ההסבר	ישראל הורגת	חלק גדול מה"ילדים" הם
בעת	הישראלי:	ילדים סתם כך.	מחבלים-נערים בני 16-17.
פיגועים,	ישראל	הבדיקה חסרת	הרש"פ וארגוני הטרור
מהומות	תבצע	משמעות.	מבצעים פשעים נגד
והפגנות.	בדיקה	ישראל מחפה	האנושות בגיוס ילדים
	האם הירי	על פשעיה ולא	לפעולות טרור ואלימות.
	בוצע על פי	מענישה את	השלכת אבנים ובקבוקי
	הנהלים.	האחראים.	תבערה היא פיגוע טרור
			לכל דבר.
			החברה הפלסטינית
			החולה מעודדת ילדים
			להפוך לטרוריסטים.
			כמשקל נגד לדו"חות של
			היריב על הרג ילדים, מוצע
			להוציא מדי שנה דו"ח
			מסכם על ילדים שאיבדו
			את חייהם כשהפכו
			למחבלים. ⁵⁶

הימנעות משימוש בטרמינולוגיה של היריב

מן המפורסמות היא שהשיח מושפע במידה רבה מאוד על ידי מונחיו. מילים יוצרות מציאות, וחלק חשוב בקרב על הנרטיב הוא הקרב על המינוח. השמאל מבין את חשיבות הנושא, ומנסה להכתיב מונחים שנוחים לו באמצעות שיח "התקינות הפוליטית". לכן, כאשר המונחים השולטים בשיח סביב הסכסוך הם מונחים עוינים, המשקפים שיפוט של הפעולות הישראליות כבלתי

56. ראוי לציין אירוע Palestinian Child Soldier Week, שניסה למשוך תשומת לב לתופעה. על מנת להשיג תוצאות יש לחזור על האירוע מדי שנה, ולהשלים אותו בפעולות ובדו"חות נוספים. <https://www.pcsweek.org/>

לגיטימיות – כגון: "מתנחלים", "הגדה המערבית", "הכיבוש", "השטחים הכבושים", ו"סיפוח" – הרי שהצד הישראלי מתחיל את הדיון בעמדת נחיתות מובהקת.

המונח "הגדה המערבית" (West Bank) הוא מונח שהומצא על ידי הכיבוש הירדני הבלתי חוקי בשנת 1948, במטרה למחוק את השמות הגאוגרפיים וההיסטוריים המדויקים של חבלי הארץ הללו – יהודה ושומרון (Judea and Samaria) – המשמרים את הקשר ההיסטורי של העם היהודי לאזור. לפני 1948 ניתן למצוא עשו מפות ומסמכים שונים שימוש נרחב במונחים יהודה ושומרון, כפי שניתן לראות אפילו בדו"ח תוכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947.⁵⁷ המונח "הגדה המערבית" אינו נכון גם מבחינה גאוגרפית, משום שלא מדובר כלל בגדה. רצועת קרקע הסמוכה לנהר, ברוחב של כמה מאות מטרים, עשויה להיקרא "גדה". רכס הרים ברוחב עשרות קילומטרים איננו, בשום אופן, "גדה". טול-כרם, למשל, רחוקה כחמישים קילומטר מגדות הירדן ורק חמישה-עשר קילומטר מהים התיכון, כך שלראות בה חלק מ"הגדה המערבית" זה אבסורד גאוגרפי.

ביחס לכל שאר חלקי הארץ מקובל להשתמש בשם ההיסטורי-תנ"כי: הגליל, הגולן, הנגב, גוש-דן, הכרמל. רק כאשר מגיעים ליהודה ושומרון משתמשים במונח כאילו-גאוגרפי. המונח יהודה ושומרון מבהיר שמדובר באזור שהינו חלק מהבית הלאומי היהודי, שנכבש על ידי הירדנים בשנת 1948, ולכן עלינו להתעקש להשתמש בו.

מה שתמוה במיוחד הוא שכלי תקשורת ישראליים, ואפילו גופי הסברה, עושים שימוש במונח "הגדה המערבית",

ובכך משחקים לידי היריב.⁵⁸ מומלץ מאוד לגופים אלה לעבור לשימוש במונח הנכון והמדויק, יהודה ושומרון. אגב, מדובר בשינוי שלא יעלה להם גרוש.

גם הביטוי השגור "מחנות הפליטים" משחק לרעתנו. ראשית, לא מדובר ב"מחנות", מונח שמייצר אצל הקורא המערבי תמונה של מחנה אוהלים ללא מים וחשמל. בפועל מדובר בעיירות/שכונות בנויות. שנית, התושבים אינם "פליטים" לפי ההגדרה המקובלת, שכן סטטוס של פליט איננו עובר בירושה. על ידי שימוש במונח "פליטים" אנחנו תורמים לתחזוק השיח על "בעיית הפליטים הפלסטיניים" הפיקטיבית, הקשורה בתביעה הפיקטיבית ל"זכות שיבה פלסטינית", זכות שאינה קיימת כלל בחוק הבין-לאומי.

מונח בעייתי נוסף הוא "מתנחלים" (Settlers) ו"התנחלויות" (Settlements), הנמצא גם בשימושם של כלי תקשורת וגופי הסברה ישראלים. המונח משדר תחושה שהיהודים שחיים ביהודה ושומרון (או אפילו ברמת הגולן ובירושלים) הם, כביכול, זרים שהתיישבו בארץ השייכת למישהו אחר. המונח מתנחלים משמש, לדוגמה, לתיאור המתיישבים

<https://www.camera.org/article/christian-century-misreports-israels-response-to-settler-violence-while-downplaying-palestinian-attacks> .58

<https://honestreporting.com/medias-selective-outrage-journalist-injured-at-jerusalem-protest-vs-israeli-murdered-by-palestinian-terrorists>

<https://www.ynetnews.com/article/byhgc39t>

<https://www.timesofisrael.com/palestinians-clash-with-troops-near-west-bank-outpost-a-week-after-terror-shooting>

<https://www.i24news.tv/en/news/middle-east/palestinian-territories/1640208264-palestinian-killed-in-west-bank-gunfight-with-israeli-army-report>

האירופים הקולוניאליסטים באמריקה. עלינו לפעול להחליף מונחים אלו במונחים ניטרליים, שאינם רומזים לקולוניאליזם, כגון "קהילות ישראליות ביהודה ושומרון" (Israeli communities of Judea & Samaria), או "התושבים הישראליים ביהודה ושומרון" (Israeli inhabitants of Judea and Samaria).

המונח "סיפוח" (Annexation), המתאר את כוונתה של ישראל להחיל את החוק הישראלי על חלק משטחי יהודה ושומרון, מזיק אף הוא. מדינות מספחות שטחים של מדינות אחרות, אבל חבלי יהודה ושומרון אינם שייכים לאף מדינה אחרת. סיפוח, באוזני השומע המערבי, מעלה אל המחשבה את הסיפוחים שביצעה גרמניה הנאצית במלחמת העולם השנייה. מדובר במונח בעל השפעה מזיקה במיוחד, ואל לעיתונות פרו-ישראלית להשתמש בו.

לבסוף, המונח הבעייתי מכולם: "הכיבוש" (Occupation) ו"השטחים הכבושים" (Occupied Territories). המונחים אינם נכונים משפטית – על פי החוק הבין-לאומי, שטחים נחשבים ל"כבושים" רק אם הם נתפסים במלחמה מריבון מבוסס ומוכר. זה אינו המצב בישראל, שכן לאף מדינה לא הייתה ריבונות לגיטימית או מוכרת על שטחי יהודה ושומרון בתקופה שקדמה למלחמת ששת-הימים. הסיפוח הירדני של יהודה ושומרון היה בלתי חוקי, ולא הוכר על ידי הקהילה הבין-לאומית. המונח הנכון הוא "שטחים במחלוקת" (Disputed Territories), או "שטחים הנמצאים בשליטת ישראל" (Areas under Israeli control). אם אין ברירה, ניתן להשתמש בביטוי: "הכיבוש-לכאורה" (So-called "occupation").

ויקיפדיה – מקור השפעה מרכזי של הנרטיב האנטי-ישראלי

ויקיפדיה היא כלי רב-עוצמה שיש לו השפעה עצומה על מיליארדי אנשים. זהו האתר הרביעי הנצפה ביותר בעולם, עם

שמונה-עשר מיליארד צפיות בחודש. רבים אינם עתידיים לפתוח אף אנציקלופדיה אחרת, והם מתבססים על ויקיפדיה כמקור המידע העיקרי או היחיד. למרות שוויקיפדיה פועלת ב-285 שפות שונות, אין ספק שהגרסה האנגלית היא בעלת ההשפעה הרבה ביותר. ויקיפדיה משפיעה אפילו על ספרי לימוד בהיסטוריה וגורמת להחדרת נרטיב אנטי-ישראלי למערכות החינוך, כפי שזיהה החוקר הבריטי דייוויד קוליי.⁵⁹

ההטיה האנטי-ישראלית בוויקיפדיה זוהתה כבעיית הסברה חשובה כבר לפני למעלה מעשור,⁶⁰ ונעשו מספר ניסיונות לתקן אותה. באחד הניסיונות, משנת 2010, היו מעורבים נפתלי בנט, אז ראש מועצת יש"ע, ואיילת שקד, שפעלה אז בשורות "ישראל שלי".⁶² בשנת 2013 הואשם עובד של ארגון הסברה בניסיון לא-לגיטימי לערוך ערכי ויקיפדיה.⁶³

עם זאת, ההטיה נמשכת ביתר שאת, כפי שחשף קוליי במחקר אחר משנת 2020.⁶⁴ לפי ממצאיו, כל עריכה פרו-ישראלית העוברת את הסינון של העורכים הבכירים נבדקת מתחת למיקרוסקופ, כאשר מיד לאחר מכן מוצב מולה טיעון-נגד אנטי-ציוני. אין שינוי מגמה לעבר נרטיב מתון יותר או מדויק יותר

⁵⁹ https://securerusercontent.net/45.40.145.151/3e8.04f.myftppupload.com/wp-content/uploads/2019/10/190915_academia.pdf

⁶⁰ <https://honestreporting.com/exposed-anti-israeli-subversion-on-wikipedia>

⁶¹ <https://www.camera.org/article/camera-letter-about-wikipedia-in-international-herald-tribune>

⁶² <https://www.theguardian.com/world/2010/aug/18/wikipedia-editing-zionist-groups>

⁶³ <https://web.archive.org/web/20170203023611/http://www.france24.com/en/20130617-biased-wikipedia-israel-political-meddling-arnie-draiman-monitor-ngo>

⁶⁴ <https://david-collier.com/wiki-antisemitic>

מבחינה היסטורית. מכיוון שאי אפשר לעמוד בקצב התיקונים שנוטים לכיוון השני, ממילא כל השגיאות נוטות לכיוון אחד – הכיוון האנטי-ישראלי. לפי קולייר, הנזק שגורמת ויקיפדיה לדיוק ההיסטורי וליהודים חמור יותר מפגיעתו של כל כלי תקשורת אחר בעולם.

במאמר זה אתמקד בתרומתה הרבה של ויקיפדיה להחדרת הנרטיב הפלסטיני של אירועי שנת 1948. כפי שמתואר במאמר קודם של הח"מ,⁶⁵ בוויקיפדיה האנגלית קיימים עשרות רבות של ערכים העוסקים באירועי 1948 ו/או בכפרים ערביים שננטשו במלחמת העצמאות, כאשר רובם ככולם מהדהד את הנרטיב הפלסטיני. לדוגמה, הם מאשימים את ישראל בגירוש תושבים גם כאשר האמת ההיסטורית היא שמדובר בבורחים ולא במגורשים. העובדה שמדובר בכפרים שהפכו לבסיסים צבאיים שמהם נוהלו תקיפות כנגד יהודים אינה זוכה לאזכור כלל. לערכים אלו יש חלק מרכזי בהתקבלות נרטיב הנכבה השקרי בתודעה הציבורית.

על תיקון המעוות מקשה חוק של ויקיפדיה, שמגדיר את רוב המאמרים הנוגעים לסכסוך הישראלי/פלסטיני כדפים "מוגנים", שרק עורכים ותיקים שכבר ביצעו לפחות 500 עריכות רשאים לנסות לערוך אותם. בוויקיפדיה מתקיים מעין "קרב" בין עורכים, כאשר כל צד מנסה לבטל את העריכות של הצד היריב. כמו כן, עורכי ויקיפדיה הבכירים הם אנטי-ישראליים והם מונעים תיקונים של המאמרים בשיטות שונות.

נדרש מאמץ מרובז של גוף חזק לגיוס עורכי ויקיפדיה מנוסים כדי שיפעלו בזירה זו לאורך זמן, עד להשגת תוצאות משמעותיות. להערכתי, מדובר בפרויקט רב-שנתי שיעסיק אנשים רבים, אולם החשיבות של ויקיפדיה מצדיקה השקעה זו.

יש לנו נכסים הסברתיים - למה לא משתמשים בהם?

אחת התופעות התמוהות בתחום ההסברה היא חוסר השימוש או השימוש המועט שעושים גופי הסברה בנכסים הסברתיים זמינים, כגון:

- קשרי הפלסטינים עם הנאצים במלחמת העולם השנייה, כגון: תמיכה בנאצים בקרב ערביי ארץ-ישראל בשנות השלושים; שיתוף הפעולה של המנהיג הפלסטיני המופתי חאג' אמין אל-חוסייני עם היטלר; מבצע "אטלס" - מבצע צבאי משותף לגרמנים ולערבים פלסטינים במלחמת העולם השנייה; הקשר בין המופתי לאחים המוסלמים ולחמאס.
- חגיגות הפלסטינים אחרי הפיגוע במגדלי התאומים ב-9/11 - חנניה נפתלי ויאיר נתניהו הם מהבודדים שמזכירים אירוע זה ברשתות החברתיות.⁶⁶

⁶⁶ <https://www.facebook.com/hnaftali/posts/364789641995511>
<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1395400371598725120?s=20>
<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1436726512636600325?s=20>
<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1304409691791949830?s=20>
<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1269240428295073794?s=20>

- פסיקת בית המשפט הצרפתי לערעורים בוורסאי נגד אש"ף, אשר דוחה את הטענות הנפוצות נגד "כיבוש" בלתי חוקי, כביכול, ונגד בנייה ישראלית בשטחי יהודה ושומרון.⁶⁷
- הכחשת השואה של מחמוד עבאס⁶⁸ והמעורבות שלו בטבח הספורטאים במינכן בשנת 1972.⁶⁹
- דו"חות מטעם ארגוני זכויות-אדם בין-לאומיים (אמנסטי, HRW) נגד חמאס והרש"פ.⁷⁰
- פגיעה של הרש"פ בארגוני להט"ב,⁷¹ פגיעה של החמאס בנשים.⁷²
- ציטוטים מהעיתונות הערבית שמוכיחים שהמנהיגים הערביים, ולא ישראל, אחראים לבריחת הערבים בשנת 1948.⁷³
- התבטאויות מסיתות לטרור וגילויי אנטישמיות של ראשי הרש"פ והחמאס.⁷⁴

<https://www.dreuz.info/2017/01/israel-is-the-legal-occupant-of-the-west-bank-says-the-court-of-appeal-of-versailles-france-124054.html> .67

<http://www.thetower.org/article/how-holocaust-denial-shaped-mahmoud-abbas-worldview> .68

<https://web.archive.org/web/20120331131708/http://www.israelawcenter.org/page.asp?id=340&show=photo&pn=1093&ref=report> .69

<https://www.hrw.org/report/2018/10/23/two-authorities-one-way-zero-dissent/arbitrary-arrest-and-torture-under> .70

<https://www.pinknews.co.uk/2019/08/19/palestinian-authority-banned-all-lgbt-activities-west-bank> .71

<https://www.theguardian.com/world/2021/feb/15/women-male-guardian-hamas-gaza-strip> .72

<http://www.peaceforourtime.org.uk/page141.html> .73

<https://nypost.com/2021/05/12/hamas-official-tells-people-to-cut-off-the-heads-of-jews-report> .74

• עינויים ורצח של מתנגדי משטר בבתי הכלא של הרש"פ.⁷⁵⁶

כל מי שעוסק בפרסום יודע שחשוב מאוד להביא לכך שהצרכן ייחשף למסר בתדירות גבוהה. כך גם בתחום זה, על גופי ההסברה לדאוג לכך שפשעים אלו ודומיהם, שהאויב נושא באחריות להם, יזכו לתפוצה הרחבה ביותר בתדירות גבוהה. מדובר ב"כסף על הרצפה", ומשום מה אנו ממעטים להתכופף ולהרים אותו.

החוקר ד"ר רון שליפר ממליץ לנטוש לגמרי את גישת ההסברה הקיימת ולהתמקד בהסברה שמטרתה לעורר שנאה כלפי האויב.⁷⁷ אינני סבור שיש צורך להרחיק לכת עד כדי כך, אך למצער עלינו ליצור "איזון שלילי", והדבר נמצא בהישג ידנו. אם במצב הנוכחי אנו מצטיירים בתקשורת כשטן בעוד אויבינו מוצגים כמלאכים, הרי שעלינו לפעול להצגת תמונה מאוזנת שתדגיש ותעמיק את התדמית השלילית של היריב. בטווח הרחוק יותר, המטרה הנוספת עלינו לחתור גם לשיפור התדמית שלנו במקביל לפגיעה נוספת בתדמית האויב.

לנצח בשיח ה"צדק"

כדי להצליח, המסר הפרו-ישראלי חייב להיות מורכב הן מפנייה לרגש והן מפנייה להיגיון. במקרים רבים העובדות ההיסטוריות

⁷⁵ [/https://arij.net/investigations/prisoners-palestine-en](https://arij.net/investigations/prisoners-palestine-en)

⁷⁶ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-58400442>

⁷⁷ Ron Schleifer, JEWISH AND CONTEMPORARY ORIGINS OF ISRAELI HASBARA (2012), p. 149

<https://jcpa.org/wp-content/uploads/2012/11/Contemporary-Origins-of-Hasbara.pdf>

עומדות לזכותנו, אך לא די בכך. אנשים זקוקים ראשית להזדהות רגשית, ורק כאשר זו מושגת הם פתוחים לשמוע על אודות עובדות ונתונים. במקרים רבים, ההזדהות הרגשית מתעוררת באופן עיוור כלפי הצד הנתפס כמי שנהגו בו שלא בצדק.

צדק הוא אחד מערכי המוסר החשובים ביותר בתחומי המשפט והפוליטיקה, ולמונח הצדק יש עוצמה רבה בשיח סביב הסכסוך. הפסוק "צֶדֶק צְדָק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיִרְשָׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ"⁷⁸ מבטא את החשיבות של רעיון הצדק ביהדות. למניע זה יש משקל פסיכולוגי רב, שכן אנשים רבים רוצים להרגיש צודקים, לתמוך בצד שהצדק עימו, או בזה שנעשה עימו עוול. תחושת העוול וחוסר הצדק המהדהדת על ידי התועמלנים האנטי-ישראליים חזקה מאוד, והעמיקה לחדור למחשבתם של רבים. נדמה שבמקרים רבים היא גוברת על כל טיעון רציונלי. לדוגמה, גם אם נוכיח שהחוק הבין-לאומי מכיר בזכותה של ישראל ביו"ש ומנגד שולל את זכותם של הערבים להקים מדינה ערבית בארץ-ישראל, אנשים רבים יתקשו לקבל זאת משום שמדובר בטיעון "לא צודק", כביכול. מבחינת הצדק, כשם שליהודים יש מדינה כך גם לפלסטינים "מגיעה" מדינה.

רשת בולטת של ארגונים אנטי-ישראליים בארה"ב נקראת "סטודנטים למען צדק בפלסטין". בהפגנות האנטי-ישראליות נפוצה הקריאה "No justice, no peace" – "אם לא יהיה צדק, לא יהיה שלום". הקריאה מבטאת, למעשה, הצדקת טרור כל עוד לא יעשה "צדק" לפי הגדרתם של המפגינים, כלומר: כל עוד לא תהיה כניעה ישראלית לכל דרישותיהם של ארגוני הטרור.

כשדעת הקהל במדינות מערביות עוסקת בסכסוך, היא מזדהה עם ה"עוול" המדומיין שנעשה לפלסטינים. לדוגמה,

אביא תגובות של גולשות אמריקניות לשני פוסטים שפורסמו
 באתרי חדשות אמריקניים: אחד העוסק במלחמה בעזה במאי
 2021, ואחר המשווה בין התנגדות האוקראינים לרוסיה לטרור
 הפלסטיני:

If somebody came and took your homes and
 continuously kicked you out and put other people
 in where you lived while you watched over and
 over what would you do. - Kelly G.

אם מישהו יבוא וייקח את הבתים שלך ויעיף אותך ללא
 הרף ויכניס אנשים אחרים למקום שבו אתה גר בזמן
 שאתה צופה שוב ושוב, מה היית עושה. - קלי ג.

I think you can admit, however, that the bulk
 of the "settlers" are European Jews who arrived
 sometime after Balfour and who in fact massacred
 Palestinian villages, chased out a bunch of scared
 people with guns and then stole their homes..
 Right? - Katalina B.

אני חושבת שאתם יכולים להודות, עם זאת, שחלק הארי
 של ה"מתנחלים" הם יהודים אירופאים שהגיעו מתישהו
 אחרי [הצהרת] בלפור ולמעשה טבחו בכפרים פלסטינים,
 גירשו אנשים מפוחדים עם רובים ואז גנבו את בתיהם...
 נכון? - קטלינה ב.

ניתן לראות את ההזדהות הרגשית עם הפלסטינים, עם
 העוול שכביכול נעשה להם ואת ההצדקה לטרור. כמובן שהכל

מבוסס על סילוף. זה האתגר האמיתי של ההסברה – לא רק לגרום לדעת הקהל לדעת שחמאס ירה את הרקטה הראושנה אלא לשכנע אותה שלא סתם "באנו ולקחנו להם את הבתים" שאנחנו לא "שמים אנשים אחרים במקומם". האתגר הוא לשכנע שהעוול נעשה לנו, אדמה ורכוש שלנו נגנב ואנחנו עושים צדק בהחזרת הרכוש לבעליו ושבכל מקרה אין הצדקה לפגיעה מכוונת באזרחים כפי שעושה החמאס.

אחת הדרכים לשנות את מאוזן הצדק והעוול היא להבליט את העוולות שנעשו על-ידי הערבים, כגון:

- מעשי טבח שביצעו הערבים ביהודי ארץ-ישראל לפני הקמת מדינת ישראל (1834, 1920, 1921, 1929, 1936).
- אחריותם של הערבים לפרוץ המלחמה בשנת 1948 – דחיית תוכנית החלוקה משנת 1947, וזאת לעומת עמדת היישוב היהודי, שקיבל תוכנית זו.
- טיהור אתני שבוצע ביהודי העיר העתיקה ויו"ש בשנת 1948, לצד גזלת אדמותיהם ונכסיהם.
- בניגוד להסכמים, הירדנים מנעו מהיהודים חופש פולחן בירושלים בין שנים 1948-1967.
- גירוש יהודי ארצות ערב בשנות הארבעים והחמישים.
- אחריותם של הערבים לפרוץ מלחמת ששת-הימים בשנת 1967 – ירדן וסוריה תקפו את ישראל.
- התקפות טרור.

על מנת להדגים את הפער הקיים, די אם אומר כי מאמרים בודדים בלבד⁷⁹ מכנים את גירוש היהודים מהעיר העתיקה בשנת

79. Maoz Azaryahu and Arnon Golan, *Photography, Memory and Ethnic Cleansing: The Fate of the Jewish Quarter of Jerusalem, 1948—John Phillips' Pictorial Record*

<https://www.jstor.org/stable/10.2979/israelstudies.17.2.62>

1948 בשם המדויק "טיהור אתני" (כל היהודים גורשו), וזאת לעומת אלפי מאמרים המכנים את בריחת הערבים בשנת 1948 בכינוי השקרי "טיהור אתני" (רוב הערבים שעזבו ברחו ולא גורשו; ערבים רבים נשארו בתחומי מדינת ישראל).

גם החוקר ד"ר רפאל בן-לוי⁸⁰ המליץ על מעבר ל"גישת הזכויות והצדק", אשר תסתור ישירות את יסודות הנרטיב הפלסטיני בנוגע לשורשי הסכסוך, את האשמותיו המשפטיות והמוסריות נגד מדינת ישראל. כמו כן, ציין בן-לוי את הצורך בהצגת נרטיב חילופי, שידגיש לא רק את הקשר ההיסטורי של העם היהודי לארץ-ישראל אלא גם את הצדק שבמדיניות הישראלית הנוכחית בהיבט זכויותיה של ישראל ביו"ש. בן-לוי הסיק שרק גישה זו תקדם את ההסברה הישראלית במישור האסטרטגי.

יש למקד את המאמצים בכמה ערוצים: תחקירים, כתבות, סרטים, תערוכות, וכיוצא באלה. כמובן מאליו, כל אלו צריכים להתפרסם בשפה האנגלית, על מנת להקל על התקשורת הזרה את צריכתם.

סיכום והמלצות: הסברה אפקטיבית יותר - מה כדאי לעשות?

אסכם במספר שורות את הרעיונות וההמלצות שעלו במאמר זה. ההמלצות מכוונות הן לגופי הסברה ממשלתיים ולא-ממשלתיים קיימים, הן ליזמים חברתיים שרוצים להקים גופי הסברה חדשים, והן ליחידים שרוצים להפוך לפעילי הסברה עצמאיים.

80. נייר עמדה - מסרי ההסברה של מדינת ישראל, יצירת לגיטימיות בינ"ל לנוכחות ישראלית ביו"ש, רפאל בן לוי.

המלצות לגופי הסברה (ממשלתיים ולא-ממשלתיים)

ברמה הטקטית/נקודתית:

1. הסטת משאבים מהרשתות החברתיות לתקשורת הממוסדת.
2. העברת מרכז הכובד של ההסברה הרשמית מהשגרירויות בחו"ל לכתבים הזרים בארץ.
3. שיפור יחסי העבודה עם אנשי מפתח בתקשורת הזרה לצורך השפעה מבעוד מועד על פרסומיהם.
4. החדרת דו"חות ומחקרים לכלי התקשורת הזרים, בדגש על סוכנויות הידיעות הגדולות.
5. הגברת החשיפה לפשעי הרשות הפלסטינית וחמאס לא רק כלפי ישראל אלא גם כלפי מיעוטים, נשים וילדים.
6. פעולה נקודתית במסגרת ויקיפדיה במגמת תיקון של ההטיה האנטי-ישראלית הקיצונית הקיימת בה.

ברמה האסטרטגית:

1. חידוד זכותו של העם היהודי על ארץ ישראל כעם ילידי (Indigenous) והניסיון של הצד השני להפר את החוק הבין-לאומי על ידי שלילת זכויותינו.
2. הצבת קרקועו של נרטיב הנכבה הפלסטיני כיעד מרכזי.
3. שיח הצדק: חידוד צדקת התנהלותנו והדגשת העוולו שגרם, וממשיך לגרום, הצד השני.
4. שימוש במונחים נכונים ודחייתם של מונחים פוגעניים המוחדרים לשיח בידי הצד השני.
5. הימנעות מהפקרת הזירה ליריב והגנה על עמדתנו גם בהקשרים שנויים במחלוקת.
6. ניצול טוב יותר של עובדות היסטוריות המציגות את היריב באור שלילי.

המלצות לאזרחים תומכי ישראל בארץ ובעולם

1. כתבו "מכתבים למערכת" לעיתונים זרים, בתגובה לידיעות וטורי דעה מקוממים הנוגעים לישראל. זו אחת הדרכים להגיע לקהל רחב ולהשפיע, והיא בחינם.
2. כאשר אתם רואים עיוות או סילוף בדיווח על ישראל, פנו למערכות כלי התקשורת בתלונה. כלי התקשורת מושפעים מתלונות שמגיעות מציבור הקוראים, ובחלק מהמקרים אף מתקנים את עצמם.
3. לבסוף, השקיעו פחות זמן בקבוצות הפייסבוק של תומכי ישראל ויותר זמן בדפי הפייסבוק של גופי התקשורת הגדולים. היכנסו מיוזמתכם לדפים של הסי-אן-אן, הבי-בי-סי, הניו-יורק טיימס ודומיהם. כאן, במדור התגובות, יש לכם סיכוי להביא לידיעת הציבור מידע חשוב שהושמט בכתבה מסוימת, להפריך שקרים שהופיעו בכתבה אחרת או להציע טיעונים משכנעים משלכם בעד ישראל. בקיצור, תהיה לכם הזדמנות לעשות הסברה בגובה העיניים.
4. גם אנחנו, האזרחים, צריכים לעשות הסברה, ולא צריך להשאיר את ההסברה רק לממשלה ולגופים ממוסדים. באמצעות הרשתות החברתיות, כל אחד מאיתנו יכול להיות פעיל הסברה עצמאי.

